

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

Delo diplomskega projekta

**VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA PRI
PREPREČEVANJU PRANJA DENARJA**

Maj 2021

Nina Fekonja

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

**VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA PRI PREPREČEVANJU
PRANJA DENARJA**

Delo diplomskega projekta

Študentka: Nina Fekonja
Študijski program: Ekonomske in poslovne vede
Študijska usmeritev: Računovodstvo, revizija in davščine
Mentor: dr. Peter Podgorelec
Lektor: mag. Tadej Ian

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju, dr. Petru Podgorelcu, za vso pomoč, usmerjanje in odzivnost.

Zahvaljujem se tudi družini, fantu in prijateljem za vse nasvete in podporo, ki so mi jo izkazovali v vseh letih študija.

NASLOV DELA: VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA PRI PREPREČEVANJU PRANJA DENARJA

Ključne besede: pranje denarja, notranji revizor, prevare, odkrivanje, preprečevanje.

POVZETEK

Delo diplomskega projekta obravnava problem pranja denarja in njegove (večkrat) dolgoročne posledice za družbo in gospodarstvo. Denar, ki izvira iz vseh vrst kaznivih dejanj, imenujemo umazan denar. Storilci tovrstnih kaznivih dejanj morajo, da bi lahko ušli organom pregona, prikriti vse sledi za pravim izvorom tega denarja. Ker so tehnike pranja denarja različne in se vedno znova spreminjajo ter pojavljajo nove, morajo podjetja vzpostaviti nek notranji nadzor, ki bo nadzoroval tudi to področje tveganj. Tukaj se pojavi potreba po notranjem nadzoru in zelo znani obliki notranjega nadzora, notranji reviziji. Notranji revizor je tisti, ki revidira področja v podjetju, ki so najbolj izpostavljena tveganjem. Notranji revizor je tudi zaščitnik vrednosti organizacije, saj odkriva pomanjkljivosti in o tem obvešča upravo.

Pomembno vlogo pri odkrivanju in zmanjševanju prevar predstavlja prav notranja revizija. Zaradi vloge, ki jo v organizacijah opravlja, je večkrat nezaželena in vzbuja nezaupanje. Organizacije pa se morajo zavedati, da je vzpostavitev notranjega revidiranja pomembna preventiva. Prihrani jim lahko ogromne stroške, ki jih povzročijo prevare v podjetjih; v nekaterih primerih vodijo celo do propada podjetij.

TITLE: THE ROLE OF AN INTERNAL AUDITOR IN FIGHTING AGAINST MONEY LAUNDERING

Keywords: money laundering, internal auditor, frauds, detection, prevention.

ABSTRACT

The bachelor's thesis project discusses the problem of money laundering and its (multiple) long-term consequences on society and the economy. Money that comes from all kinds of crimes is called dirty money. The perpetrators of such crimes must conceal all traces of the true origin of this type of money to escape law enforcement. Because of different, constantly changing, and new techniques of money laundering, companies need to establish a type of internal control that will also control this area of risk. This is where the need arises for internal control and the well-known type of internal control, internal audit. An internal audit is the one that audits the most at-risk areas in the company. An internal auditor is also the protector of the organization's values because he discovers deficiencies and informs the management of them.

Internal audit plays an important role in detecting and reducing fraud. Therefore, it is often undesirable and arouses distrust. However, organizations need to be aware of the importance of establishing internal auditing as a preventive measure. It can save them huge costs caused by corporate fraud which, in some cases, even leads to corporate collapse.

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	Oprelitev oziroma opis problema	1
1.2	Namen, cilji in hipoteze diplomskega dela.....	1
1.3	Predpostavke in omejitve.....	2
1.4	Predvidene metode dela	2
2	PRANJE DENARJA	3
2.1	Oprelitev pojma pranje denarja	3
2.2	Pomen preprečevanja pranja denarja	3
2.3	Sumljive transakcije	4
2.4	Faze pranja denarja	5
2.5	Tipologije pranja denarja.....	6
2.5.1	Pranje denarja z uporabo fizičnih oseb.....	6
2.5.2	Pranje denarja z uporabo slamnatih družb.....	7
2.5.3	Pranje denarja z uporabo off-shore družb.....	7
2.5.4	Menjava bankovcev manjših vrednosti z bankovci večjih vrednosti	8
2.5.5	Prenos denarja z uporabo sistemov	8
2.5.6	Pranje denarja z uporabo posojil	8
2.5.7	Uporaba računov družb in fizičnih oseb v povezavi s sredstvi in družbami iz sosednjih držav. 8	
2.6	Posledice pranja denarja za družbeni in gospodarski sistem.....	9
3	PРАВNA UREDITEV PREPREČEVANJA PRANJA DENARJA V SLOVENIJI.....	11
3.1	Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma	11
3.2	Kazenski zakonik	12
3.3	Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja	12
4	REVIDIRANJE	14
4.1	Tipologija revidiranja.....	14
4.2	Pojem in namen notranjega revidiranja	16
4.3	Delo notranjega revizorja	16
4.4	Standardi IIA	17
5	PREPREČEVALNA VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA NA PODROČJU PRANJA DENARJA	19
5.1	Ravnanje notranjih revizorjev pri odkrivanju pranja denarja.....	19
5.2	Postopki notranjih revizorjev pri preprečevanju pranja denarja.....	20
5.3	Vloga notranje revizije v organizacijah	22
6	REVIDIRANJE ORGANIZACIJ IZ 4. ČLENA ZPPDFT-1	23
6.1	Služba notranje revizije v bankah	23
6.2	Notranje kontrole in notranja revizija	25
7	NALOGE REVIZIJSKE DRUŽBE ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA	27
7.1	Izdelava ocene tveganja in obvladovanje tveganj pranja denarja.....	27
7.2	Indikatorji prevar (ang. <i>red flags</i>) in indici.....	29
7.3	Postopki in potek pregleda stranke	30
7.4	Zagotovitev varstva in hrambe podatkov	31
7.5	Redno strokovno usposabljanje	31

7.6	Poročanje predpisanih podatkov uradu	31
7.7	Sankcije v primeru kršitve zakonodaje	31
8	SKLEP	33

KAZALO SLIK

SLIKA 1: FAZE PRANJA DENARJA	6
SLIKA 2: NAJVEČKRAT UPORABLJENE TEHNIKE PRANJA DENARJA V SLOVENIJI V LETU 2019	9
SLIKA 3: ORGANIZACIJSKA SHEMA URADA	13

SEZNAM OKRAJŠAV

AJNR	Agencija za javni nadzor nad revidiranjem
DDV	Davek na dodano vrednost
EU	Evropska unija
FATF	Financial Action Task Force
SIR	Slovenski inštitut za revizijo
TRR	Transakcijski račun
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZPPDFT-1	Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma

1 UVOD

1.1 Opredelitev oziroma opis problema

O pranju denarja govorimo, ko nekdo želi prikriti resničen izvor nezakonito pridobljenega premoženja in ga legalizirati. Denar je »oprani«, ko pridobi vse lastnosti zakonito pridobljenega premoženja. Prezare na področju pranja denarja so običajno zelo dobro pripravljene in izvedene tako, da jih je z običajnimi revizijskimi postopki težko odkriti oziroma jih je mogoče odkriti le po naključju. Zato je pomembno, da revizor o poslih te vrste razpravlja z zaposlenimi v podjetju, predvsem notranjimi revizorji in računovodji, ki so pomemben vir informacij (Hribar, 2002).

Notranji revizorji so zaradi narave dela lahko izpostavljeni tveganjem v zvezi s pranjem denarja. Skupni cilj vseh revizorjevih nalog in obveznosti po ZPPDFT-1 je prepoznati stranko ali transakcijo, pri kateri je tveganje za pranje denarja veliko in jo nato prijaviti Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Müller, 2017).

V diplomski nalogi bomo spoznali problematiko kaznivega dejanja pranja denarja, pomen preprečevanja pranja denarja in njegove posledice. Glavna tema diplomske naloge bo namenjena opisu obveznosti notranjega revizorja na področju preprečevanja pranja denarja.

1.2 Namen, cilji in hipoteze diplomskega dela

Namen diplomskega dela je raziskati problematiko pranja denarja in predstaviti naloge ter dolžnosti, ki jih ima notranji revizor za odkrivanje sumljivih transakcij in strank na področju preprečevanja pranja denarja.

Cilji diplomskega dela so:

- raziskati pojem pranje denarja in ga predstaviti,
- predstaviti pomen preprečevanja pranja denarja,
- predstaviti faze, tipologijo in posledice pranja denarja,
- raziskati sumljive transakcije,
- predstaviti slovensko zakonodajo na področju preprečevanja pranja denarja,
- spoznati pristope in postopke notranjega revizorja ob sumu pranja denarja.

Hipoteze:

H1: Število sumljivih transakcij, ki kažejo na pranje denarja, čedalje bolj narašča.

H2: Notranji revizorji v Sloveniji nimajo dovolj znanja in izkušenj, da bi znali učinkovito odkrivati pranje denarja.

H3: Neustrezní notranji nadzor pripomore k uspešnim prevaram, vključno s pranjem denarja.

1.3 Predpostavke in omejitve

Predpostavljamo, da bodo vsi pridobljeni podatki resnični, ustrezni in verodostojni ter da bomo imeli za področje ki ga raziskujemo na voljo dovolj literature in virov.

Predpostavljamo, da so notranji revizorji pomembni subjekti pri odkrivanju kaznivega dejanja pranja denarja.

Izhajamo iz predpostavke, da je pranje denarja po svetu vse bolj razširjeno in nelagodno vpliva na gospodarstvo in finančni sektor, saj spodbuja podkupovanje in kazniva dejanja.

Omejitev pri pisanju diplomskega dela predstavlja predvsem skromna literatura, pomanjkljive informacije, morebitna zastarelost podatkov in njihova nedostopnost z zvezi z vlogo notranjega revizorja pri odkrivanju in preprečevanju pranja denarja.

V diplomskem nalogi se bomo omejili predvsem na vlogo notranjega revizorja; omejili se bomo tudi na pranje denarja kot vrsto gospodarskega kriminala. V literaturi pa se bomo omejili predvsem na slovensko in angleško literaturo.

1.4 Predvidene metode dela

V diplomski nalogi bomo uporabili metodo deskripcije, s katero bomo opisali različne pojme s področja pranja denarja in opredelili položaj notranjega revizorja pri odkrivanju pranja denarja. Z metodo kompilacije bomo povzeli različne navedbe, izpiske, citate domačih in tujih avtorjev, kakor tudi zakonske in druge strokovne ureditve tega področja. Med pisanjem diplomskega dela bomo uporabljali znanje, ki smo ga pridobili v času študija in spoznanja, ki jih bomo pridobili ob prebiranju različnih knjig, člankov in spletnih mest med pisanjem diplomske naloge.

2 PRANJE DENARJA

2.1 Opredelitev pojma pranje denarja

Pranje denarja, opredeljeno v 2. členu ZPPDFT-1 (ZPPDFT-1, 2016), je katerokoli ravnanje z denarjem ali premoženjem, pridobljenim s kaznivim dejanjem, ki vključuje:

1. zamenjavo ali kakršen koli prenos denarja ali drugega premoženja, ki izvira iz kaznivega dejanja;
2. skrivanje ali prikrivanje prave narave, izvora, nahajanja, gibanja, razpolaganja, lastništva ali pravic v zvezi z denarjem ali drugim premoženjem, ki izvira iz kaznivega dejanja.

Namen procesa pranja denarja je prikritje pravega izvora denarja in pridobitev vseh lastnosti zakonito pridobljenega premoženja. Končni cilj je postopna vključitev opranega denarja v običajne finančne tokove, ki so sestavni del zakonite poslovne dejavnosti oziroma ponovno investiranje v kriminalno dejavnost (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

Izraz pranje denarja naj bi si izmislili ameriški predstavniki tožilstva in policije ter ga nato uporabili v medijih pri obravnavi zadeve Watergate v 70. letih 20. stoletja. Začetek uporabe izraza pa sega v obdobje prohibicije v Združenih državah Amerike. V tem obdobju so se občutno omejevale igralniške storitve in prepovedovala se je prodaja alkohola. Da bi prikriji velike vsote denarja, pridobljene s prodajo alkohola, so uporabljali številne načine. Uporabljali so vse od zakonitih igralnic do javnih pralnic perila, prodajnih avtomatov itn. Tako je denar ponovno prišel v zakonit plačilni promet. Izraz se je ponovno pojavil v pravnih listinah v Združenih državah Amerike komaj leta 1982. Od takrat naprej se pojem pranje denarja oziroma po angleško *money laundering* uporablja povsod (Šeme Hočevnar, 2007, str. 17-18).

Izraz pranje denarja izvira iz prvotnega načina pranja denarja, ko so kriminalne tolpe poskušale prikriti pravi izvor denarja z nakupom podjetij, kjer se obračajo velike vsote gotovine, kot so pralnice perila in avtopralnice. Nato so umazani denar pomešali z čistimi gotovinskimi prejemki. Čeprav je pranje denarja danes poznano v povezavi s pranjem nezakonito pridobljenega denarja, se je prvotna uporaba besedne zveze nanašala na resnično poslovanje s pralnicami. Čeprav se je pomen v času nekoliko spremenil, so tehnike ki so bile uporabljene že na začetku, zelo podobne tistim danes, in sicer mešanje umazanega denarja z zakonito pridobljeno gotovino, vse skupaj kot legitimni poslovni prejemek (Lilley, 2006).

2.2 Pomen preprečevanja pranja denarja

Dandanes velik problem v razvitih državah predstavlja problem pranja denarja (nem. *Geld wasche*). Z razvojem so se povečale tudi vse oblike kriminala, še posebej organiziran in gospodarski kriminal, znan tudi pod imenom kriminal »belega ovratnika«. Organiziran kriminal je povsod, kjer so zaslužki s prepovedanimi dejavnostmi izredno visoki. Te dejavnosti so trgovina z mamili, prostitucija in trgovina z orožjem. Zaslužki lahko znašajo tudi nekaj tisoč procentov; ob velikem trgu in dobro organizirani prepovedani dejavnosti

se lahko pojavijo zaslužki kriminalnih združb, ki presega stotine milijonov dolarjev. Gospodarski kriminal se običajno povezuje z državami v tranziciji, vendar je takšno mnenje napačno, saj se dogaja tudi v državah z urejenimi ekonomskimi sistemi, znanimi lastniki premoženja in urejeno pravno zakonodajo. Po svetu naj bi se po nekaterih podatkih pretakalo od 500 do 700 milijard dolarjev »umazanega denarja«. Glavni problem organiziranih združb in storilcev gospodarskih kaznivih dejanj, ki so si s prepovedano dejavnostjo pridobili velike količine denarja, je, kako illegalen izvor denarja prikriti, denar legalizirati in vložiti v legalne dejavnosti, nepremičnine, premičnine in druge vrednosti. Obstaja kar nekaj načinov za prikrievanje izvora in vse imenujemo pranje denarja. Cilj pranja denarja je tako prikriti izvor nezakonito pridobljenega denarja (Lamberger, 2009, str. 100-101).

Pranje denarja zagotavlja kriminalcem reden dotok denarja, s katerim si kupijo zaščito preko korupcije vladnih in policijskih organov oziroma uslužbencev ali investirajo ta denar v nepremičnine in premičnine. Da bi pridobili čisti denar, uporabljajo vse več legalnih načinov in sredstev. Posledica tega je, da je pranje denarja oziroma umazan denar stičišče med kriminalnim svetom in ostalo družbo. Pralci denarja umaknejo denar z mest, kjer bi lahko postal predmet zasega, na mesta, kjer to ni več mogoče. V ogromno primerih se denar prenese v države »offshore«, kjer se za njim izgubijo vse sledi in denar postane nedostopen organom pregona. Lahko bi rekli, da je tako denar postal de facto legalen, četudi de iure to ni. Tako so se sčasoma razvile posebne tehnike in metode pranja denarja. Trgovci z mamili in drugi predstavniki organiziranega kriminala premišljeno izkoriščajo svetovni finančni sistem, njegove zmožnosti hitrega posredovanja sredstev, velike razlike v pravnih sistemih preprečevanja pranja denarja v posameznih državah, pripravljenost članov družbe za podkupnine in korupcijo, obstoj sive ekonomije itn. (Šeme Hočevar, 2000, str. 129-130).

Umazan denar prihaja iz vseh vrst kriminalnih dejavnosti na svetovni ravni. Te kriminalne dejavnosti so predvsem trgovina z mamili (ilegalnimi mamili), nezakonito trgovanje z orožjem, nezakonito spolno poslovanje, korupcija, goljufije, ponarejanje, oboroženi ropi, izsiljevanje, internetne prevare, davčne goljufije in trgovina z ljudmi (Lilley, 2006).

2.3 Sumljive transakcije

Sumljive transakcije so vse načrtovane ali izpeljane transakcije, v povezavi s katerimi zavezanec ve ali ima razloge za sum, da sredstva ali premoženje izvira iz kriminalnih dejanj, ki bi lahko predstavljala predhodno dejanje za pranje denarja ali po lastnostih ustrezajo indikatorjem za prepoznavanje sumljivih transakcij, ki kažejo na razloge za sum pranja denarja (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

Urad vsako leto od zavezancev, določenih v 4. členu ZPPDFT-1, prejema podatke o sumljivih transakcijah ne glede na znesek in podatke o osebah, sredstvih ter premoženju, z zvezi s katerimi so podani razlogi za sum pranja denarja. 87. člen ZPPDFT-1 pooblašča urad, da sprejema, zbira, posreduje in analizira podatke in informacije na podlagi ZPPDFT-1. V 101. in 102. členu ZPPDFT-1 pa pooblašča urad, da v primerih, ko presodi, da so pri transakcijah podani razlogi za sum pranja denarja, za katera je predpisana zaporna kazen, o tem obvesti pristojne organe (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

Urad je v letu 2019 prejel 1.030 prijav sumljivih transakcij ali sumljivih aktivnosti, ki so se navezovale na razloge za sum pranja denarja, 31 prijav, ki so se navezovale na razloge za sum financiranja terorizma; 8 prijav so prejeli od tožilstva, ki je po vnaprejšnjem strinjanju urada določilo finančno preiskavo v skladu z Zakonom o odvzemu premoženja nezakonitega izvora. Tako so skupaj odprli 1.069 zadev, od tega 913 zadev na podlagi sporočenih sumljivih transakcij zavezancev (zavezanci po 4. členu ZPPDFT-1), 86 zadev na podlagi pobud državnih organov, 14 zadev na podlagi dejstev prejetih od nadzornih organov, 1 zadevo na podlagi podatkov iz evidenc urada in 55 zadev na podlagi podatkov iz zaprosil tujih sorodnih uradov s področja preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma (ibid.).

Največ prijav sumljivih transakcij so v letu 2019 uradu posredovali zavezanci (finančne in nefinančne institucije). Iz poročila o delu urada RS za preprečevanje pranja denarja za leto 2019 lahko razberemo, da po številu in deležu zadev po prijavah zavezancev v obdobju 2015–2019 močno izstopajo banke; nato so na drugem mestu z veliko manjšim številom prijav hranilnice, nato pošte ... Banke so uradu tudi vsa pretekla leta sporočile največje število prijav, z zvezi s katerimi naj bi obstajali razlogi za sum pranja denarja. Kar 71,37 % prijav je bilo s strani bank. Število odprtih zadev se je od leta 2015 naprej podvojilo; v strukturi prijaviteljev ni zaznati bistvenih sprememb. Od 1.069 odprtih novih zadev je urad v letu 2019 zaključil 781 zadev. Število prejetih prijav se je v letu 2019 v primerjavi z letom 2018 povečalo za 35,8 %, glede na povprečje zadnjih 5 let pa celo za 87,8 %. Gre za zelo visoko povprečje. Urad ne more s sigurnostjo določiti, iz katerih predhodnih kaznivih dejanj ta sredstva izvirajo (ibid.).

Število sumljivih transakcij in pobud državnih in nadzornih organov, na podlagi katerih urad začne obravnavati konkretne zadeve, se že od leta 2005 stalno povečuje. Prav tako urad vsako leto posreduje vedno večje število zadev v nadaljnjo obravnavo pristojnim organom – tožilstvu, policiji ali davčni upravi, saj ugotovi razloge za sum pranja denarja ali drugih nezakonitih dejanj (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

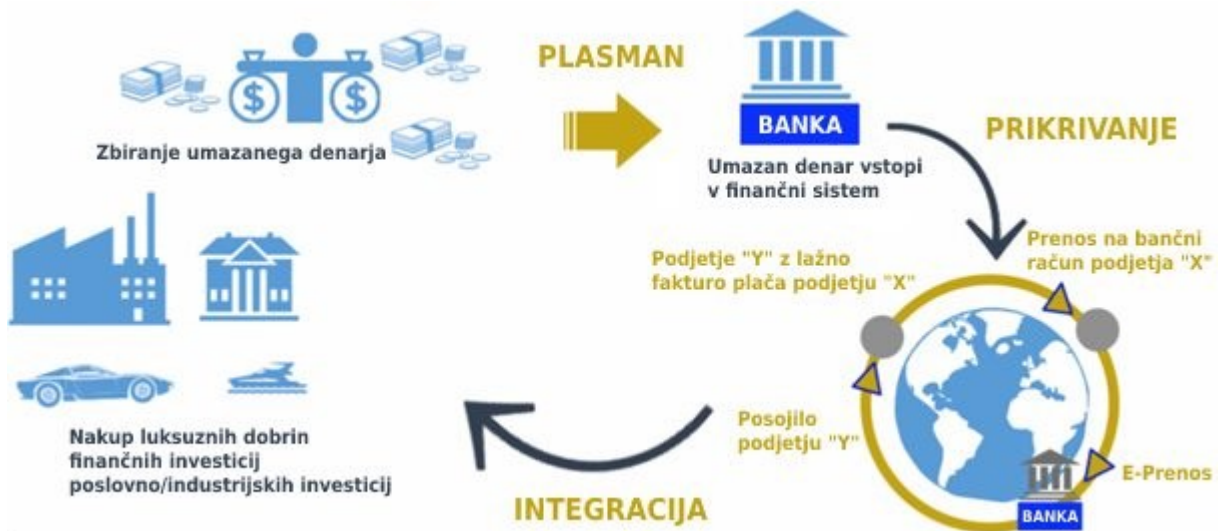
2.4 Faze pranja denarja

Pranje denarja se izvaja v treh fazah (Slika 1) (Lamberger, 2009, str. 103-104):

- a) **Prenos denarja** (ang. *placement*) – pri prvi fazi gre za vstop denarja v finančni sistem. Poznamo gotovinski in brezgotovinski prenos. Pri gotovinskem prenosu se gotovina prenaša preko državnih meja s tihotapljenjem (poštne pošiljke, skrivanje k drugemu transportnemu blagu, preko kurirjev ...). V nasprotju se pri brezgotovinskem prenosu sredstva prenesejo preko finančnih institucij (zavarovalne pogodbe, bančni računi, gotovinski čeki itn.), menjalnic in igralnic. Pralci običajno tudi zamenjajo valuto, zato so vključene tudi menjalnice, banke, igralnice in pošte.
- b) **Legalizacija denarja** (prikrivanje izvora denarja, ang. *layering*) – po uspeli prvi fazi, nastopi druga faza, kjer pralec ustvarja plasti, s katerimi zakrije vse sledi za pravim izvorom denarja. Izvaja se z nabavo tujih nepremičnin, v finančnih institucijah v tujini in v tujih korporacijah ali družbah. Če je druga faza pranja denarja uspešna in je prvotni izvor denarja zakrit, se lahko denar transferira nazaj v matično državo. Denar je sedaj opran in zakriti so sledovi nelegalnih poslov.

- c) **Integracija oziroma vračanje opranega denarja** (ang. *integration*) – po drugi fazi se denar vrne iz tujine nazaj k storilcu predhodnega kaznivega dejanja z nakazili tujih družb, korporacij ali bank. Nato sledi investiranje v legalne ali ilegalne posle, katerih dobiček se opere v prihodnjem krogu pranja denarja. V večini primerov pralci po končanih fazah denar porabijo za kaznive namene vseh vrst.

Slika 1: Faze pranja denarja

Vir: (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

2.5 Tipologije pranja denarja¹

Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (2021) navaja tipologije pranja denarja, ki so jih ugotovili na podlagi opravljenih strateških analiz (Slika 2):

- pranje denarja z uporabo fizičnih oseb,
- pranje denarja z uporabo slamnatih družb²,
- pranje denarja z uporabo off-shore družb,
- bankovce manjših vrednosti zamenjajo z bankovci večjih vrednosti,
- prenos denarja z uporabo sistemov,
- pranje denarja z uporabo posojil,
- uporaba računov družb in fizičnih oseb v povezavi s sredstvi in družbami iz sosednjih držav.

2.5.1 Pranje denarja z uporabo fizičnih oseb

Prisotnost te vrste tipologije zaznava Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja že več let. Največkrat so uporabljeni bančni računi fizičnih oseb. Ta tipologija se pogosto kombinira s tipologijo pranja denarja z uporabo slamnatih družb, kjer se prav

¹ Povzeto po: (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

² Svetovna banka za slamnato podjetje (ang. shell company) šteje podjetje, ki ni dejavno, torej je registrirano, a ne opravlja dejavnosti, nima zaposlenih ali večjega premoženja (Van der Does De Willeboies, Halter, Harrison, Won Park, & Sharman, 2011).

tako uporabijo bančni računi slamnatih podjetij. Pri tem trendu pranja denarja v veliko primerih fizične osebe s transakcijami nimajo nič, ampak samo posodijo svoje ime in bančni račun in s tem omogočijo anonimnost resničnim vodjem teh aktivnosti. Kot namen takšnega nakazila seveda ni naveden realen namen, ki bi odražal dejanski namen transakcije, ampak izmišljen. Fizične osebe so lahko uporabljene tudi kot tako imenovani »cash« kurirji brez izrabe njihovega bančnega računa, ampak kot sredstvo za prenos gotovine med različnimi državami.

Ta tipologija se vedno pogosteje pojavlja tudi v povezavi s predhodno storjenim kaznivim dejanjem kraje z vdorom v računalnik oziroma bančni račun posameznika, ki uporablja spletno bančništvo. Izvršitelji takšnih dejanj potrebujejo samo računalnik in dostop do interneta. To pomeni, da prisotnost storilca v državi, kjer se tatvina izvede, ni pogoj. Nato se vključi še tretja oseba, »slamnati mož«, čigar bančni račun je uporabljen za nakazilo predhodno ukradenih sredstev. Nezakonita sredstva tretja oseba dvigne z računa ali nakaže na bančni račun storilca. V nekaterih primerih se tretja oseba sploh ni zavedala, da je bila vključena v ilegalno dejanje.

2.5.2 Pranje denarja z uporabo slamnatih družb

Pranje denarja z uporabo slamnatih družb je ena izmed najpogosteje uporabljenih tipologij pralcev denarja v Sloveniji. Slamnato podjetje (ang. missing trader) je izraz za neplačujoč gospodarski subjekt. Zanje velja, da so v notranjosti prazna (votla kot slama), saj nimajo dejanskega imetja. Imajo le identifikacijsko številko za davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) in transakcijski račun (v nadaljevanju TRR). Na njihov TRR prejemniki računov, ki so običajno fiktivni, nakažejo denar, ki se nato dvigne v gotovini. Ta vrsta tipologije se običajno uporablja za pranje denarja, pridobljenega z gospodarskimi kaznivimi dejanji, kot sta zloraba zaupanja pri gospodarski dejavnosti ali položaja ali davčna zatajitev. Slamnati direktorji so običajno posamezniki s kriminalno preteklostjo, ki pravzaprav ne izvajajo funkcij zakonitega zastopnika in ne poslušajo po lastni volji, ampak vse po predhodnih navodilih organizatorjev ilegalnih poslov.

2.5.3 Pranje denarja z uporabo off-shore družb

Off-shore družbe bistveno otežujejo delo organov pregona, saj podatke o direktorjih, družbenikih in dejanskemu lastniku³ ni mogoče pridobiti, ker niso zapisani v nobenem registru ali javni listini. Družba off-shore je nerezidenčna gospodarska organizacija, ki gospodarske dejavnosti ne sme izvajati znotraj sodne pristojnosti (jurisdikcije), v kateri je bila ustanovljena (Deviški otoki, Sejšeli ...). Za ustanovitev takšnega podjetja se v večini primerov odločajo, saj je enostaven, hiter in ugoden. Postopek se lahko izvede kar preko interneta.

³ Po definiciji Financial Action Task Force (v nadaljevanju FATF) dejanski lastnik pomeni fizično osebo, ki je končni lastnik subjekta oziroma je na vrhu verige njenega obvladovanja ali fizično osebo, v imenu katere se transakcija izvede (FATF, 2014). Dejanski lastniki sprejemajo ključne odločitve in uživajo koristi ter nadzorujejo in upravljajo s pravno osebo (Peterka, 2016, str. 4).

2.5.4 Menjava bankovcev manjših vrednosti z bankovci večjih vrednosti

Četrta vrsta tipologije se največkrat pojavlja pri izvršiteljih kriminalnih aktivnosti, kot so prodaja nedovoljenih drog, prostitucija, ilegalne stave, prodaja ukradenega blaga in tako naprej, saj tukaj denar priteka iz ponavljajočih se ilegalnih dejanj.

Pri tem trendu gre za izvajanje prve faze pranja denarja, ko izvršitelji kaznivih dejanj sami ali preko tretjih oseb ilegalno dobljene količine denarja v obliki bankovcev manjših vrednosti (10, 20 ali 50 evrov) naložijo na bančne račune in čez čas ta denar dvignejo v bankovcih večjih vrednosti.

2.5.5 Prenos denarja z uporabo sistemov

Eden od uspešnih načinov prenašanja ilegalno pridobljenega denarja je s pomočjo različnih sistemov za prenos denarja (Western Union, MoneyGram). Ti sistemi posamezniku omogočajo, da naloži denarja na enem mestu in dvigne denar na čisto drugem koncu sveta. Za dvig denarja mora dokazati svojo identiteto z osebnim dokumentom in geslom. Seveda so ti dokumenti, ki dokazujejo identiteto osebe ponarejeni. Ta trend je zaželen ravno zaradi potencialne anonimnosti in razširjene mreže poslovalnic, ki pralcem omogočajo prenašanje denarja skoraj po celotnem svetu.

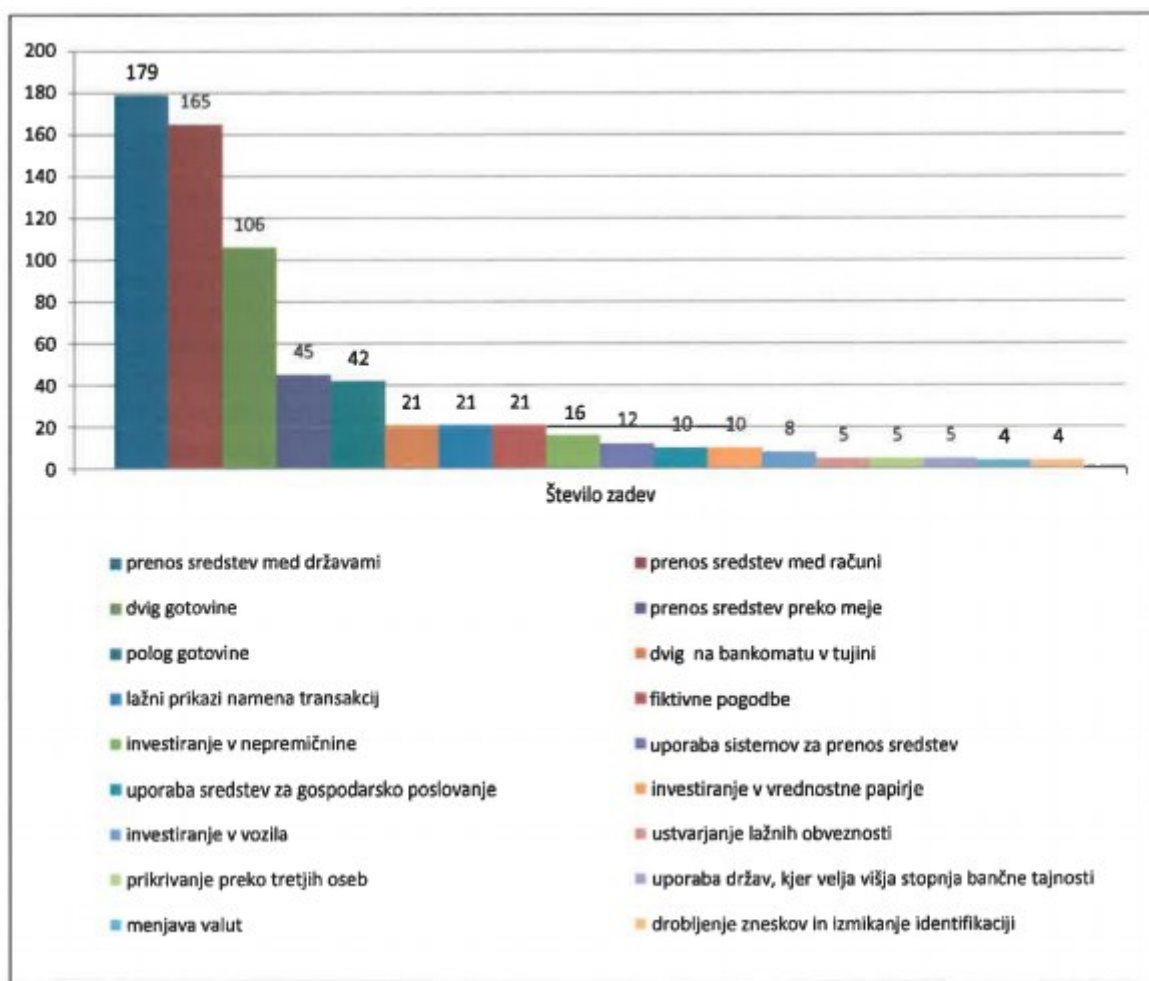
2.5.6 Pranje denarja z uporabo posojil

Najbolj znana tehnika pranja denarja z uporabo posojil je »loan back«, kjer storilec nezakonitega dejanja s posameznikom, ki mu zaupa, sklene lažno posojilno pogodbo. Tako je lastnik umazanega denarja hkrati prejemnik posojila in si tako pridobi dokument (posojilno pogodbo) o viru denarja (posojilo). Umazan denar pa pravzaprav posodi samemu sebi ali lastnemu podjetju. Posojilodajalec je običajno družba off-shore s prikritim lastništvom in z bančnim računom v tujini. Nasprotno pa gre pri tehniki »back-to-back loan« za pridobitev zakonitega posojila od banke, zavarovanega s sredstvi kaznivega vira, ki so v obliki pologa vezana na isti ali kakšni drugi banki. Pralec denarja tako pridobi listino (posojilno pogodbo) in s tem doseže, da je izvor denarja zdaj čist.

2.5.7 Uporaba računov družb in fizičnih oseb v povezavi s sredstvi in družbami iz sosednjih držav

Vse od leta 2009 dalje ta vrsta tipologije skokovito narašča. Pri tej tipologiji gre za uporabo TRR pravnih in fizičnih oseb, ki se uporabljajo za sprejemanje sredstev predvsem iz držav Evropske unije (v nadaljevanju EU) in se nato dvignejo v obliki gotovine z računov ali pa se izvede nadaljnjo nakazilo na druge račune. Tukaj so uporabljene predvsem slamnate družbe, ustanovljene v Sloveniji v mestih, ki ležijo ob državnih mejah. Lastniki teh slamnatih družb so največkrat tujci, v redkih primerih tudi Slovenci. Na bančnih računih slamnatih družb se izvajajo samo prilivi sredstev iz tujine in odlivi sredstev nazaj v tujino oziroma dvigi v gotovini. Vključene osebe se uporabijo kot slamnate osebe, ki omogočajo prikrivanje pravih lastnikov in vodij takšnih dejavnosti.

Slika 2: Največkrat uporabljene tehnike pranja denarja v Sloveniji v letu 2019

Vir: (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

2.6 Posledice pranja denarja za družbeni in gospodarski sistem

Znano je, da lahko ima proces pranja denarja uničujoče družbene in ekonomske posledice. Ponekod postaja šele zdaj jasno, da je pranje denarja aktivnost, ki resnično lahko povzroči dolgoročne posledice in učinke. Prav tako predstavlja grožnjo nacionalni varnosti, saj zagotavlja sredstva za preprodajalce mamil, teroriste, trgovce z orožjem in druge kriminalce, da širijo svoje kriminalne združbe. Vpliva lahko tako na globalna kot tudi domača podjetja, gospodarstva in družbe.

Večanje ilegalne ekonomije negativno vpliva na legalno ekonomijo, saj v določeni državi porablja sredstva, namenjena legalni ekonomiji za naložbe. Obsega takšne ekonomije ni mogoče določiti, saj ni na voljo statističnih podatkov. Zanimiva je razlika v vlogi ilegalne ekonomije v gospodarsko razvitih in v gospodarsko manj razvitih državah. V gospodarsko manj razvitih državah ilegalna ekonomija dopolnjuje pomanjkljiv državni sistem v razvoju in ponuja določen življenjski standard nekaterim pripadnikom družbe ali celo še

mного več⁴. Nasprotno pa v gospodarsko razvitih državah ilegalna ekonomija izgublja svoj pomen. Takšne države lažje sprejemajo ukrepe in predpise za zagotavljanje varnosti in urejenosti trga, saj ilegalna ekonomija zanje ne predstavlja velikega pomena. Bolj razvita, kot je država, manjšo stopnjo strpnosti ima do ilegalne ekonomije (Šeme Hočevar, 2007, str. 20-21).

»Opranega« denarja in z njim povezanega kriminala je v svetu vedno več, kar predstavlja grožnjo ekonomskim sistemom manjših držav; kriminalne združbe pomembno vplivajo tudi na »sivo ekonomijo« večjih držav. S podkupovanjem in izsiljevanjem lahko ogrozijo tudi demokracijo v državah. Razvite svetovne države si prizadevajo, da bi tudi v manj razvitih državah sprejeli ustrezno pravno zakonodajo in se pričeli boriti proti pranju denarja. To je edina možnost, da bi skupaj omejili pranje denarja in posledično tudi zmanjšali moč kriminalnih združb. Zavedati se moramo, da izničiti dejanja pranja denarja ni mogoče, kot tudi ni mogoče popolnoma preprečiti vseh drugih kaznivih dejanj (Lamberger, 2009, str. 108).

Organiziran kriminal kot vir umazanega denarja ne upošteva omejitev, ki jih morajo upoštevati podjetja pri opravljanju svoje dejavnosti. Kriminalne organizacije se ne podrejujejo splošnim in administrativnim omejitvam, ki so sicer pravno formalno obvezne in jih morajo organizacije spoštovati. Visoki zaslužki in lažji pogoji dela predstavljajo nenehen izziv poštenim organizacijam, ki na pošten način težka konkurirajo organiziranemu kriminalu. Stalna spremljevalka pranja denarja je korupcija. Davčne utaje postajajo v družbi način poslovanja. To vse pa vodi v razvoj družbe brez pravnega reda in moralnih vrednot. Na podlagi tega lahko povzamemo, da je pranje denarja problem svetovnih razsežnosti, ki v najširšem smislu ogroža gospodarski sistem (Režek, 2002, str. 150-151).

⁴ Na Sejšelskih otokih je bil objavljen Zakon o gospodarskem razvoju, ki je vseboval zakonsko zagotovilo, da osebam, ki bodo v njihove banke naložile 10 mio USD in več, predstavniki organov nadzora in drugih državnih organov ne bodo postavljali nobenih vprašanj in ne bodo povzročali nikakršnih težav (Rider & Ashe, 1997).

3 PRAVNA UREDITEV PREPREČEVANJA PRANJA DENARJA V SLOVENIJI

3.1 Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma

V Sloveniji je bil prvi zakon na področju preprečevanja pranja denarja sprejet junija 1994; imenoval se je Zakon o preprečevanju pranja denarja (ZPPDen). Trenutno je v veljavi Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (v nadaljevanju ZPPDFT-1), ki je bil sprejet 20. 10. 2016 in je v veljavi vse od 19. 11. 2016. Z njim je Slovenija v svoj pravni red prenesla Direktivo o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja ali financiranja terorizma (Direktiva 2015/849/EU). ZPPDFT-1 je uvedel mnogo novitet, ki bistveno povečujejo obseg dodatnih oziroma poglobljenih dejavnosti pri poslovanju zavezancev (Glojnarič, 2017).

Novosti, ki jih je prinesel ZPPDFT-1, so (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2016):

- širitev kroga zavezancev;
- pristop, ki temelji na analizi in oceni tveganja (ang. risk-based-approach)⁵;
- za opustitev pregleda stranke so postavljeni strogi pogoji (neznatno tveganje, nizki nominalni zneski, omejitve uporabe);
- pregled stranke pri fizičnih osebah je sedaj možen tudi preko pooblaščenca;
- v skladu z določenimi pogoji je dodana možnost ugotavljanja in preverjanja istovetnosti brez osebne navzočnosti, ampak z uporabo video elektronske identifikacije;
- register dejanskih lastnikov (tudi poslovni subjekti morajo vedeti, kdo je njihov dejanski lastnik);
- obveznost vpisa dejanskega lastnika v register (izjeme so s. p., enoosebna d. o. o., proračunski uporabniki)⁶;
- sporočanje podatkov uradu po elektronski poti;
- mejna vrednost za sporočanje podatkov o gotovinskih transakcijah s 30.000 EUR na 15.000 EUR;
- urad je pridobil pooblastila za izvajanje inšpekcijskega nadzora;
- strožje sankcije za posebno hude prekrške (do 1 mio EUR oz. 2-kratnik premoženjske koristi za pravne osebe, do 250.000 za fizične osebe);
- politično izpostavljene osebe (po novem tudi domače, prej le tuje osebe);
- itn.

Zadnji Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma (ZPPDFT-1B) je državni zbor sprejel junija 2020 (ZPPDFT-1, 2016).

⁵ Na nacionalnem (Slovenija) in nadnacionalnem (Evropska unija) nivoju, na nivoju zavezancev in na področju delovanja nadzornih institucij.

⁶ Register o dejanskih lastnikih vzdržuje in upravlja Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES).

3.2 Kazenski zakonik

Trenutno je v uporabi kazenski zakonik (KZ-1), ki ga je državni zbor sprejel maja 2008. Zadnji Zakon o spremembi Kazenskega zakonika (KZ-1G) je bil potrjen junija 2020. Prvi Kazenski zakonik sprejet v Republiki Sloveniji sega v leto 1994 (KZ-1, 2008).

Področju pranja denarja je namenjen 245. člen KZ-1-UPB2, ki v prvi točki opredeli dejanje pranja denarja in določa zaporno kazen do pet let. Dejanje pranja denarja stori posameznik, ki denar ali premoženje, za katero ve, da je bilo pridobljeno s kaznivim dejanjem, sprejme, zamenja, hrani, z njim razpolaga, ga uporabi pri gospodarski dejavnosti ali na drug način, določen z ZPPDFT-1, s pranjem zakrije ali poskusi zakriti njegov izvor. Kazen je enaka tako za storilca kot za udeleženca kaznivega dejanja, s katerim je bil denar pridobljen (KZ-1, 2008).

Če gre za denar ali premoženje velikih vrednosti, se storilcu iz prejšnjega odstavka dodeli kazen z zaporom do osmih let in denarno kaznijo. Četrta točka 245. člena Kazenskega zakonika pa pravi, da se storilca lahko kaznuje tudi z zaporom od enega do deset let, če je bilo dejanje storjeno v hudodelski družbi za izvedbo takih dejanj. Z zaporom do dveh let pa se kaznuje osebo, ki bi morala in mogla vedeti, da je denar ali premoženje pridobljeno s kaznivim dejanjem, a kljub temu stori takšno dejanje. Denar in premoženje, opisana v prejšnjem odstavku se odvzameta (KZ-1, 2008).

3.3 Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja

Urad je administrativni⁷ organ v sestavi Ministrstva za finance, ki je formalno pričel z delom dne 1. 1. 1995. Nastopa v vlogi posrednika med institucijami finančnega sistema na eni ter organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj na drugi strani. Zavezanci uradu sporočajo sumljive transakcije, ki jih ta v skladu s pooblastili analizira. Če presodi, da obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma oziroma drugih kaznivih dejanj, zbere podatke in jih kot obvestilo ali informacijo pošlje v nadaljnjo obravnavo pristojnim organom (Tožilstvo, Policija, Finančna uprava, Slovenska obveščevalno-varnostna agencija). Tukaj gre predvsem za obveščevalne podatke in ne za kazenske ovadbe (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

Urad je pri izvajanju svojih nalog v celoti samostojen, avtonomen in operativno neodvisen, kar vključuje tudi odločitve o analiziranju in sprejemanju informacij, podatkov in dokumentacije ter o pošiljanju ugotovitev svojih analiz pristojnim organom (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

⁷ Administrativni tip urada je najbolj razširjen tip v EU. Takšen tip urada nima policijskih pooblastil, kar pomeni, da je poleg odkrivanja poudarjena tudi njegova vloga pri preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. Ena od prednostih takšnih uradov je tudi možnost sodelovanja urada z zavezanci, predvsem z bankami.

Poleg vodstva sestavljajo urad še štiri organizacijske enote (Slika 3) (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020):

- sektor za sumljive transakcije (sprejema podatke od zavezancev),
- služba za informatiko,
- sektor za preventivo in nadzor,
- služba za mednarodno sodelovanje.

Slika 3: Organizacijska shema urada

Vir: (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

Zavezanci morajo za sporočanje podatkov o sumljivih transakcijah (ST), gotovinskih transakcijah (GT) in nakazilih v tvegane države predhodno opraviti registracijo pri uradu. Registracijo opravijo tako, da izpolnijo obrazec za registracijo in ga posredujejo na elektronski naslov urada. Po opravljeni registraciji lahko zavezanci sporočajo podatke kar preko spletnega obrazca, ki je dostopen na strani urada (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

4 REVIDIRANJE

Beseda revizija je zelo širok pojem in vključuje veliko različnih storitev, ki se med seboj razlikujejo glede načina dela, namena in podlage dela. Velikokrat se zgodi, da ljudje vrst revizij med seboj ne razlikujejo in ne razumejo, zato kar vse enačijo, kar pa je seveda narobe. Zato bomo v nadaljevanju na kratko predstavili, katere vrste revidiranja poznamo in kako se med seboj razlikujejo.

Revidiranje je ponovno pregledovanje, obnavljanje procesa, pregledovanje knjig ali poslovanja gospodarskih podjetij od pooblaščenih oseb z namenom presojanja njihove pravilnosti z vidika resničnosti (realnosti) in poštenosti (objektivnosti). Gre za miselno obnovo nastanka dejanja ali stanja. Opravljajo ga lahko strokovno usposobljeni ljudje – revizorji, ki so zaposleni v podjetju ali zunaj njega. Revizorji dobro obvladajo revidirano področje in so opora poslovodstvu, nadzornim organom, lastnikom podjetja, upnikom in drugim. Velja splošno prepričanje, da ima podjetje s kvalitetnejšo notranjo kontrolo in revizijo večje priložnosti za obstoj in razvoj (Koletnik, 2005, str. 29).

4.1 Tipologija revidiranja

Gospodarska (poslovna) revizija in državna in davčna revizija

Koletnik (2007, str. 48-49) z vidika namena revidiranja ločuje gospodarsko (poslovno) revizijo in državno in davčno revizijo. Gospodarska oziroma poslovna revizija se je začela uveljavljati v 19. stoletju, ko so nastajale velike kapitalske družbe. Pri tej vrsti revizije gre za strokovno in poklicnoetično neoporečno preiskovanje, ocenjevanje in poročanje o tem, ali gre za zanesljivo poročanje in pravilno poslovanje, ki se uresničuje na pravi in zakoniti način.

Pri državni in davčni reviziji gre za presojanje in izvedensko poročanje o lojalnosti davčnih zavezancev (davčna revizija) ter namenski in preudarni (u)porabi javnih sredstev oziroma spoštovanju drugih zakonskih pravil v državi (državna revizija). Tukaj revizor presoja verodostojnost računovodskih in drugih poročil v zvezi z obračunavanjem in plačevanjem davkov in prispevkov ter porabo javnih sredstev (Koletnik, 2007, str. 49).

Notranja in zunanja revizija

Z vidika izvajalcev revidiranja ločimo notranjo in zunanjo revizijo. Zunanja revizija je v nasprotju z notranjo revizijo večinoma osredotočena na preteklost. Opravljajo jo zunanji revizorji, ki po opravljeni reviziji predložijo mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov družbe. Osredotoča se torej na računovodske izkaze in se zanima za potek procesov, da ugotovi, ali so vzpostavljene ključne kontrole, ki preprečujejo napake v računovodskih izkazih. Pogled notranje revizije je vedno usmerjen tudi v prihodnost (naprej). Področja, s katerimi se notranja revizija v določeni organizaciji ukvarja, je odvisen predvsem od ciljev, ki jih organizacija želi doseči. Notranji revizor poslovodstvu pomaga pri določitvi vseh ključnih tveganj, ki bi lahko onemogočila doseganje zastavljenih ciljev. Da je verjetnost doseganja ciljev večja, notranji revizor svetuje pri vzpostavljanju ukrepov in preventivnih postopkov (notranjih kontrolah). V

organizacijah, kjer so notranje kontrole že vzpostavljene, notranja revizija ustrezno preveri, ali so učinkovite (Pergar Guzaj, 2015).

Revidiranje se lahko še podrobneje deli glede na področje revidiranja, obveznost revidiranja, predmeta revidiranja, čas revidiranja, kompleksnost revidiranja in z vidika izvajalcev revidiranja, kar je prikazano v Tabela 1.

Tabela 1: Tipologija revidiranja v podjetju

<p>1. Z vidika namena revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ gospodarska (poslovna) revizija ➤ državna (in davčna) revizija
<p>2. Z vidika obveznosti pri reviziji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ obvezna revizija ➤ neobvezna revizija
<p>3. Z vidika izvajalcev revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ notranja revizija ➤ zunanja revizija
<p>4. Z vidika predmeta revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ revidiranje enovitega podjetja ➤ revidiranje organizacijskega dela podjetja ➤ revidiranje povezanih podjetij
<p>5. Z vidika časa revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ stalna (periodična) revizija ➤ občasna revizija
<p>6. Z vidika kompleksnosti revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ splošna revizija ➤ specialna revizija
<p>7. Z vidika področij revidiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ revizija poslovanja ➤ revizija notranjega kontrolnega sistema ➤ revizija letnih in drugih računovodskih poročil ➤ revizija računovodenja ➤ revizija financiranja in drugih poslovnih področij (funkcij) ➤ revizija sredstev, virov sredstev, prvin, potroškov, stroškov, poslovnih učinkov, odhodkov, prihodkov in poslovnega ter finančnega izida ➤ revizija davkov in prispevkov ➤ revizija informacijskih sistemov ➤ druga področja revidiranja

Vir: (Koletnik, 2005, str. 34).

Ker se tema diplomskega projekta navezuje le na notranjega revizorja in ne tudi na zunanjega revizorja, bomo v nadaljevanju podrobneje predstavili notranjo revizijo in delo notranjega revizorja.

4.2 Pojem in namen notranjega revidiranja

Koletnik (2005, str. 43) je opredelil notranjo gospodarsko revizijo kot neodvisno in nepristransko dejavnost pregledovanja in svetovanja, katere cilj je zmanjšati poslovno tveganje, izpopolniti poslovanje, prispevati k uresničevanju poslovnih ciljev in povečati dodano vrednosti podjetja ali druge organizacije.

Notranje revidiranje lahko opravljajo osebe v organizacijah ali zunaj njih. Organizacije se lahko odločijo za vzpostavitev notranje revizijske službe ali pa najamejo zunanje izvajalce notranje revizije za izvajanje notranjerevizijskih dejavnosti. Izvaja se za organizacije različnih velikosti, namenov, zapletenosti in ustroja, v različnih pravnih in kulturnih okoljih (IIA, 2019).

Notranji revizorji v velikem delu predstavljajo ključ do poslovne uspešnosti, saj so vključeni v revidiranje procesov, postopkov in ciljev v organizaciji. Prizadevajo si za nenehne izboljšave in poslovodstvu nudijo objektivni, neodvisen in strokoven nasvet. Najučinkovitejši notranji revizorji nenehno nadgrajujejo svoja znanja in sledijo poslovnim trendom. V organizacijo prinašajo številna strokovna znanja, saj so njihove sposobnosti zelo široke. Hkrati organizaciji omogočajo občutek udobja in blagostanja, saj jim sporočajo, da bodo nevarnosti v organizaciji pravočasno zaznane. Notranje revidiranje dandanes postaja nepogrešljivi del vsake organizacije, ki želi imeti ustrezno upravljanje. Notranji revizor prinaša zagotovilo, da se organizacija tveganj zaveda in da je ravnanje z njimi ustrezno (IIA, 2021).

4.3 Delo notranjega revizorja

Notranja revizija obstaja v podjetju zato, da veča in varuje njegovo vrednost. Delo notranjega revidiranja izvajajo notranji revizorji, ki imajo ključno vlogo v organizaciji, saj spodbujajo izboljšave in takšen način dela, ki vodi k uresničevanju ciljev. Notranji revizor odgovarja poslovodstvu, ki mu tudi pomaga pri upravljanju organizacije. Poslovodstvo in organ nadzora od notranje revizije pridobita zagotovila o predmetu revidiranja, na primer zagotovilo o tem, da je upravljanje organizacije in njenih tveganj ter notranje kontroliranje v organizaciji uspešno (SIR, 2020).

Standardi strokovnega ravnanja pri revidiranju določajo, da mora biti notranja revizija neodvisna; notranji revizorji morajo biti pri opravljanju svojega dela nepristranski. Neodvisnost pomeni osvobojenost od okoliščin, ki ogrožajo zmožnost notranje revizije za nepristransko izvajanje notranjerevizijskih nalog. Za doseganje stopnje neodvisnosti ima vodja notranje revizije neposreden in neomejen dostop do poslovodstva in organa nadzora. Nepristranskost je miselna naravnost delovanja brez predsodkov, kar pomeni, da notranji revizorji verjamejo v dosežke svojega dela in ne sprejemajo nobenih kompromisov glede kakovosti (IIA, 2019).

Poslanstvi notranje revizije sta (Koletnik, 2007, str. 61):

- **dajanje zagotovil**, ki je tudi temeljno področje delovanja notranje revizije,
- **svetovanje**, ki razširja njeno temeljno področje delovanja.

Notranja revizija daje zagotovila, da je sistem notranjih kontrol za obvladovanje tveganj vzpostavljen in deluje, da so dejavnosti organizacije ustrezne za doseganje cilja ter nadzoruje etiko organizacije. Skladnost delovanja z notranjerevizijskimi načeli in standardi ni dovolj za uspešno delovanje notranjega revizorja. Za uspešno delovanje notranjega revizorja je ključno zadovoljevanje informacijskih potreb naročnika revizijskega posla. To pomeni, da morajo biti cilji notranjega revidiranja usklajeni s cilji organizacije (IIA, 2021).

4.4 Standardi IIA

Trenutne razmere v svetovnem gospodarstvu postavljajo na preizkušnjo tako vodstva organizacij kot tudi notranje revizorje. Notranji revizorji morajo pri izvajanju notranjega revidiranja, da bi se izognili tveganjem, delati skladno z mednarodno sprejetimi standardi. Le tako se lahko zagotavlja neodvisnost storitev dajanja zagotovil in svetovanja ne glede na vrsto organizacije ali okolja, v katerem delajo. Inštitut notranjih revizorjev iz ZDA je pripravil Mednarodni okvir strokovnega ravnanja, ki obsega obvezne in priporočljive vsebine (Toman Pfajfar, 2009, str. 17).

Stroka notranjega revidiranja danes temelji na mednarodnih standardih strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju. Delo notranjega revizorja lahko zaradi obsežnosti in zahtevnosti nalog opravljajo le ustrezno usposobljeni strokovnjaki. Svoje delo opravljajo skladno z vzpostavljenim strokovnim okvirjem, ki vsebuje standarde notranjega revidiranja. Vse ugotovitve in priporočila zato temeljijo na strokovnih podlagah, kar nosilec interesov zagotavlja, da so rezultat strokovno opravljenih postopkov. Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju so razdeljeni na (ibid., 18):

- standarde značilnosti,
- standarde delovanja,
- standarde izvedbe.

Standardi značilnosti govorijo o organizacijah in posameznikih, ki opravljajo notranje revidiranje. Med najpomembnejšimi standardi iz tega poglavja so vsekakor določbe o neodvisnosti in nepristranskosti notranjih revizorjev pri opravljanju dela.

Standardi delovanja govorijo o notranjem revidiranju in dajejo podlage za vodenje notranjerevizijskega izvajalca, že zgoraj omenjeno usklajevanje med različnimi izvajalci storitev dajanja zagotovil in svetovanja ter za vse štiri najpomembnejše faze notranjerevizijskega dela:

- načrtovanje,
- izvajanje,
- poročanje,
- spremljanje napredovanja.

Standardi izvedbe so vzpostavljeni za dajanje zagotovil ali svetovanje – dve ključni nalogi notranjih revizorjev, ki izhajata že iz definicije notranjega revidiranja.

Standarde, ki predpisujejo načela notranjih revizorjev v zvezi s tveganjem goljufij in njihovim odkrivanjem, navajam v nadaljevanju (IIA, 2019):

- **Standard 1210.A2 (strokovnost)** določa, da se od notranjega revizorja ne pričakuje, da ima strokovno znanje oseb, katerih glavna naloga je odkrivanje in preiskovanje prevar, a mora imeti toliko znanja, da oceni tveganje prevar in način njihovega obravnavanja v organizaciji.
- **Standard 1220.A1 (potrebna poklicna skrbnost)** določa, da mora notranji revizor ravnati s potrebno poklicno skrbnostjo, pri čemer mora upoštevati verjetnost pomembnih prevar, napak ali neskladnosti s pravili itn.
- **Standard 2060 (poročanje poslovodstvu in organu nadzora)** določa redno poročanje vodje notranje revizije poslovodstvu in organu nadzora o pristojnosti, namenu in nalogah notranje revizije ter o izvedbi njenega načrta. Prav tako mora vodja notranje revizije poročati o pomembnih izpostavljenostih tveganjem in drugih zadevah kontroliranja, vključno s tveganji prevar, vprašanji upravljanja in drugimi zadevami, ki jih zahtevata ali potrebujeta poslovodstvo in organ nadzora.
- **Standard 2120.A2 (upravljanje tveganj)** določa, da mora notranja revizija oceniti možnosti pojava prevar in ravnanje organizacij s tveganjem prevar.
- **Standard 2210.A2 (cilji posla)** določa, da mora notranji revizor pri pripravi ciljev posla upoštevati verjetnost pomembnih prevar, napak, drugih tveganj in neskladnosti s pravili.

Poleg Standardov strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju morajo notranji revizorji pri svojem delu upoštevati tudi Kodeks poklicne etike notranjega revizorja, Kodeks notranjerevizijskih načel in seveda notranja pravila organizacije.

5 PREPREČEVALNA VLOGA NOTRANJEGA REVIZORJA NA PODROČJU PRANJA DENARJA

5.1 Ravnanje notranjih revizorjev pri odkrivanju pranja denarja

Ker je v večini literature in virov opisano ravnanje notranjih revizorjev v primeru tveganja prevar in ne neposredno pranja denarja, bomo najprej opredelili pojem prevare, da se z njim nekoliko podrobneje spoznamo.

Pojem prevare je težko opredeliti, saj obstaja vrsta različnih definicij, ki se med seboj bolj ali manj razlikujejo. Zakonske definicije pojma prevara ni, zato bomo navedli definicijo Mednarodnih standardov revidiranja (v nadaljevanju MSR), ki je nastala predvsem z zornega kota revizijske stroke (Povh, 2009, str. 135).

MSR (IFAC, 2009) opredeljujejo prevaro kot naklepno dejanje enega ali več članov posloводства, zaposlenih, pristojnih za upravljanje ali tretjih oseb, da z goljufijo pridobijo neupravičene ali nezakonite koristi.

Posloводство ima odgovornost, da oblikuje in izvaja programe in kontrole za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja. Zagotavljanje kakovostne službe notranje revizije je pogoj za uspeh notranje revizije pri preprečevanju in odkrivanju pranja denarja. Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju (IIA, 2019) določajo: »Notranji revizor mora imeti dovolj znanja, da oceni tveganje prevare in način njegovega obravnavanja v organizaciji, vendar se ne pričakuje, da bi imel strokovno znanje osebe, katere glavna naloga je odkrivati in raziskovati prevare (v našem primeru prevare pranja denarja).« Zagotoviti je potrebno neodvisnost in strokovnost notranjega revidiranja. Prav tako so zelo pomembni dober sistem notranjih kontrol in upravljanja s tveganji, ozaveščenost posloводства ter vloga revizijske komisije. Notranji revizor je tisti, ki lahko največ prispeva k vzpostavljanju okolja, v katerem se prevare ne dogajajo. Že prisotnost notranjega revizorja v organizaciji pomeni preventivo za preprečevanje prevar (Sidorovich & Kadunc, 2011, str. 63).

V vsaki organizaciji obstaja nevarnost pojava prevar. Zato je predvsem pomembna notranjerevizijska dejavnost, ki s svojimi nalogami preišče in oceni ustreznost ukrepov poslovodnikov za odkrivanje in preprečevanje prevar. Vse slabosti, odkrite v delovanju notranjih kontrol, lahko omogočijo nastanek prevar. V takšnih primerih notranji revizor izvede še dodatne preizkuse in ocene, da lahko potrdi, ali se prevare tudi dejansko pojavljajo. Kljub skrbnemu ravnanju notranjega revizorja revizijski postopki ne zagotavljajo, da bo prevara odkrita (Koletnik, 2007, str. 272-273).

Notranji revizor mora biti pozoren na tiste dejavnosti organizacije, kjer lahko prispeva k izboljšanju poslovanja in povečanju poslovne varnosti ter poslovnih koristi organizacije. Pozoren mora biti tudi na področja, na katerih se pri poslovanju kažejo nevarnosti in slabosti, ki lahko ogrožajo njen razvoj in trajni obstoj. Predvsem mora paziti na področja delovanja organizacije, ki so priložnosti za napake, prevare, izogibanja in spore zaradi koristi. Prav tako mora biti pozoren na področja, kjer so možnosti za potratno, neučinkovito in neuspešno delovanje organizacije, ter področja, kjer so še druge

priložnosti in prednosti za izboljšanje ekonomske ustreznosti poslovanja (Sidorovich & Kadunc, 2011, str. 70).

Zelo pomembno je, da notranji revizorji vstopajo v okolje z veliko mero poklicne nezaupljivosti in nenehno pozornostjo na neskladnosti, odmike in njihove razloge. Samo na podlagi relevantnih podatkov, nenehnega opazovanja in analiz lahko ugotovijo, da se nekatere informacije med seboj ne ujemajo in da obstajajo okoliščine, ki kažejo na veliko verjetnost prevarantskega delovanja. Za uspešno in učinkovito delovanje notranjih revizorjev je pomembno, da se pravočasno (Habjan, 2012, str. 219-220):

- identificirajo oziroma prepoznajo področja, mesta v procesih, kjer do prevar lahko pride,
- se le-ta ovrednotijo in
- da se določi, na katere opozorilne znake obnašanja (osebne lastnosti potencialnega prevaranta) in indikatorje prevar morajo biti pozorni.

5.2 Postopki notranjih revizorjev pri preprečevanju pranja denarja

Sidorovich in Kadunc (2011, str. 71-74) opisujeta postopke notranjega revizorja pri preprečevanju prevar (v našem primeru pranja denarja), ki jih navajamo v nadaljevanju:

1. Pričakovanja, ki jih imajo poslovodstvo, revizijski odbor in zunanji revizor do notranjega revizorja

Poslovodstvo, revizijski odbor in zunanji revizor zahtevajo od notranjega revizorja odgovore na vprašanja, kot so na primer, kakšne so možnosti za prevare v organizaciji, kakšne so obstoječe kontrole za preprečevanje prevar in kakšne postopke bo notranji revizor izvajal za preprečevanje in odkrivanje prevar.

Notranji revizor mora, da bi lahko podal odgovore na vsa postavljena vprašanja, oceniti trenutno znanje na področju prepoznavanja in preprečevanja prevar. Preučiti mora obstoječe korake notranjega revidiranja za prepoznavanja in preprečevanje prevar. Prav tako mora pretehtati zahteve, ki so jih podali poslovodstvo, revizijski odbor in zunanji revizorji glede dodajanja novih metod v načrt notranje revizije in obnoviti načrt notranjega revidiranja za področja, kjer obstaja večja verjetnost pojava prevar.

2. Presoja obstoječega programa za preprečevanje in odkrivanje prevar

Da bi nadgradil in izboljšal program, najprej oceni obstoječi program, preuči učinkovitost programa, poveže notranje kontrole s tveganji, presodi delovanje notranjih kontrol in uvede spremembe v revizijskih programih.

3. Doseganje podpore poslovodstva in revizijskega odbora

Notranji revizor si lahko zagotovi podporo poslovodstva in revizijskega odbora tako, da s poslovodstvom, vodjem oddelka in poslovodstvom na nižjih ravneh vzpostavi dialog o prevarah in kontrolah za preprečevanje prevar. Podpore si lahko zagotovi tudi z vztrajnim prepričevanjem poslovodstva k aktivnemu vključevanju in podpiranju programa, z dvigom kakovosti notranjerevizijske službe ter s

posvetovanjem z neodvisnim zunanjim revizorjem. Ozaveščenost o resnosti problema lahko poveča s pripravo raznih izobraževanj, namenjenih širjenju znanja o prevarah.

4. Določitev strokovnjaka znotraj notranjerevizijske službe za področje prevar

V današnjem času se od revizorja pričakuje vedno več znanja na različnih področjih. Notranji revizorji morajo imeti znanja za učinkovito odkrivanje znakov prevar. Takšna znanja pa so za notranje revizorje nova in še ponekod neraziskana. Znanja, ki se tičejo prevar, lahko notranji revizor pridobi in nadgradi z različnimi izobraževanji, seminarji na področju revizije prevar, z literatur, primeri in drugimi viri, ki so na voljo. Prav tako je zelo zaželeno sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki.

5. Pospešitev vsestranske ocene tveganj v organizaciji

Ta bo prispevala k odkritju še nepoznanih tveganjih področij in podkrepila sposobnost organizacije v boju proti prevaram.

6. Povezava vseh kontrolnih aktivnosti za preprečevanje in odkrivanje prevar

7. Ocenitev in preizkus učinkovitosti delovanja notranjih kontrol

Po ocenjenem tveganju prevare sledi ocenjevanje delovanja notranjih kontrol, ki so vzpostavljene za onemogočanje in odkrivanje nastanka prevar. Preverjanje njihovega delovanja je najpomembnejši korak preventive. Notranji revizor se mora zavedati, da je lahko tudi poslovodstvo tisto, ki ga poskuša zavesti in prepreči ali ukine kontrole. Vse slabosti v delovanju notranjih kontrol lahko omogočijo nastanek prevare.

8. Vključitev odkrivanja prevar v načrt dela notranjega revizorja in izredni pregledi

Poleg dopolnjevanja načrta dela notranjega revizorja se tudi priporoča opravljanje nenačrtovanih oziroma izrednih notranjih revizij. Te lahko delujejo kot svarilo zaposlenim in drugim v organizaciji ter posledično delujejo kot preventiva.

9. Vzpostavitev tipičnega sistema za obveščanje o sumu prevare

Da so udeleženci v organizaciji pripravljeni poročati o škodljivih dejanjih, morajo biti deležni podpore in zaščite. Samo kadar obstaja zaupanje v organizaciji, se bodo zaposleni in drugi pripravljeni izpostaviti in tvegati. Kjer pa je dvom o pravilnem delovanju notranjih kontrol in o pravilnosti postopkov za preiskovanje nezakonitih dejanj ter kasnejših ukrepov, se pogosto poroča drugam, zunaj dosega organizacije. Organizacija bi morala obveščanje zagotoviti in te osebe tudi ustrezno zaščititi.

10. Odprava možnosti nastanka in preprečevanje prevare

Za odpravljanje možnosti nastanka prevare je potrebno uvesti disciplinske in pravne postopke proti kršiteljem, odstraniti, nadomestiti ali popraviti izgubo oziroma drugo

storjeno škodo, izkoristiti vse pridobljene izkušnje za nadaljnjo izboljšanje notranjih kontrol in preprečitev ponovnega nastanka prevare.

11. Izkoristiti obvezne dopuste, rotacije delovnih mest in reference zaposlenih

Notranji revizor naj posveti več pozornosti kadrovanju in sam priporoča obvezne dopuste. Izkušnje kažejo, da so bile določene prevare odkrite ravno v času nadomeščanja dopustov zaposlenih. Opravil bi lahko tudi pregled zaposlovanja, reference in izkušnje, navedene v življenjepisih zaposlenih.

12. Zagotoviti varnost informacijskega sistema

Področje notranjega revidiranja je tudi revizija informacijskega sistema, kjer je ključno, da se omeji dostope, zagotovi varnost v vseh pogledih in tako dalje.

5.3 Vloga notranje revizije v organizacijah

Vrednost notranje revizije se kaže tudi pri nakupu investitorjev, ki vrednost podjetij z delujočo notranjo revizijo v povprečju ocenijo za vsaj 10 % višjo kot podjetje brez nje. V praksi notranji revizorji na podlagi zakonodaje, sodil, internih pravil in dobrih praks preverijo, ali se vsi procesi izvajajo skladno s temi kriteriji. S svojim znanjem in celovitim vpogledom v organizacijo priporočajo notranje izboljšave, ki naj jih podjetje vpelje, da bo dosegalo večjo učinkovitost in uspešnost (Drašček, Sem revizor, notranji revizor, 2021).

Raziskava za leto 2020 je pokazala, da je 43 % vseh prevar odkritih preko namigov oziroma popolnoma naključno. Drugi najpogostejši način odkrivanja prevar predstavlja notranja revizija. Kar 15 % vseh prevar je odkritih s strani notranje revizije med njenim delovanjem. Nobena druga funkcija v organizaciji ne odkrije toliko prevar. Notranji revizorji so tako zaščitniki vrednosti organizacije, ki s sistematičnim pristopom odkrivajo pomanjkljivosti in o tem poročajo upravljalnemu organu (Drašček & Finžgar, 2020).

V poročilu Urada RS za preprečevanja pranja denarja za leto 2019 (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020) je objavljen seznam števila po prijaviteljih v obdobju 2015-2019. Daleč največ prijav vsako leto opravijo banke (več kot 80 % vseh prijav). V bankah deluje služba notranje revizije, ki s stalnim in celovitim nadzorom pomembno prispeva k odkrivanju pranja denarja.

Zavedati pa se moramo, da bolj kot je bančni sektor pri odkrivanju in preprečevanju pranja denarja uspešen, vedno bolj se storilci selijo k drugim zavezancem in tam iščejo priložnosti. Vse do konca leta 2016 ni bilo ustreznega nadzora nad »nefinančnim sektorjem«, zato se zakonodaje ni spoštovalo in upoštevalo. Podjetja se zavedajo, da izvajanje vseh zakonskih obvez predstavlja velik strošek, zato se temu tudi izogibajo. Pogosto je prepričanje, da je za to »škoda časa«, »da nima smisla«, kar pa vodi v vsesplošno kršenje zakonskih določil in posledično še večje izgube zaradi morebitnih prevar (Trtnik, 2021).

6 REVIDIRANJE ORGANIZACIJ IZ 4. ČLENA ZPPDFT-1

Pri izvajanju notranjerevizijske dejavnosti pri zavezancih, ki jim ZPPDFT-1 nalaga dodatne obveznosti, morajo biti notranji revizorji še posebej pozorni, ali organizacije izpolnjujejo vse svoje dolžnosti. To so družbe, ki so najpogosteje vpletene v pranje denarja in imajo posebne zakonske zahteve v zvezi s preprečevanjem pranja denarja.

Zavezanci po 4. členu ZPPDFT-1 (2016) so **banke, hranilnice, plačilne institucije, pošte, borznoposredniške družbe, investicijski skladi, zavarovalnice, menjalnice, revizijske družbe, samostojni revizorji** itn. Našteli smo le en del zavezancev, ki jih navaja 4. člen.

V 4. točki tega člena je tudi zapisano, da se tedaj, kadar fizična oseba izvaja revizijsko dejavnost v okviru delovnega razmerja pri pravni osebi, samostojnem podjetniku posamezniku ali posamezniku, ki samostojno opravlja dejavnost, obveznosti in naloge navezujejo na pravno osebo, samostojnega podjetnika posameznika ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, in ne na fizično osebo.

To pomeni, da se v primeru kadar je notranji revizor zaposlen v organizaciji, obveznosti in naloge prenesejo na organizacijo in jih notranji revizor sam ne izvaja (obveznost poročanja se ne nanaša na revizorja kot fizično osebo). Notranji revizor je tako zadolžen za nadzor nad pravilnim izvajanjem vseh zahtevanih ukrepov za preprečevanje pranja denarja v organizaciji.

Naloge in obveznosti zavezancev po ZPPDFT-1 so (Müller, 2017):

- izdelava ocene tveganja strank,
- priprava seznama indikatorjev za prepoznavanje sumljivih strank in transakcij,
- pregled stranke,
- sporočanje podatkov uradu,
- varstvo in hramba podatkov ter upravljanje evidenc,
- strokovno usposabljanje zaposlenih,
- vzpostavitev notranjih kontrol (le za zavezance, ki imajo 4 zaposlene in več),
- imenovanje pooblaščenca (le za zavezance, ki imajo 4 zaposlene in več).

Vse naloge in obveznosti bomo podrobneje predstavili v poglavju 7 na primeru revizijske družbe, ki opravlja storitve notranjega revidiranja (zunanji izvajalci notranjega revidiranja).

6.1 Služba notranje revizije v bankah⁸

Ker so banke največkrat uporabljene za pranje denarja in je pri njih potrebno vzpostaviti povečan nadzor nad poslovanjem subjektov, imajo v svojem Zakonu o bančništvu (v nadaljevanju ZBan-2) določeno, da mora uprava organizirati službo notranje revizije, ki za njo opravlja naslednje naloge⁹:

⁸ Povzeto po: (ZBan-2, 2015).

⁹ Služba notranje revizije je organizirana kot samostojna organizacijska enota, ki je za svoje delo odgovorna neposredno upravi banke in je funkcionalno in organizacijsko ločena od drugih organizacijskih delov banke.

- spremljanje in ocenjevanje učinkovitosti ureditve notranjega upravljanja,
- presojo procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala glede na lastno oceno tveganja banke,
- presojo zanesljivosti informacijskega sistema, vključno z elektronskim informacijskim sistemom in elektronskimi bančnimi storitvami,
- presojo zanesljivosti in verodostojnosti računovodskih evidenc in finančnih poročil,
- preverjanje popolnosti, zanesljivosti in pravočasnosti poročanja v skladu s prepisi,
- preverjanje skladnosti ravnanja banke s predpisi, internimi akti in ukrepi, sprejetimi na njihovi podlagi,
- izvajanje posebnih preiskav.

V banki mora biti zaposlena najmanj ena oseba z nazivom preizkušeni/a notranji/a revizor/ka z zahtevanimi izkušnjami in lastnostmi za opravljanje nalog notranjega revidiranja v banki v skladu z dobrimi praksami in visokimi etičnimi standardi. Teh nalog ne smejo opravljati člani uprave banke. Revizor, ki to delo opravlja, ne sme opravljati nobenih drugih nalog v banki.

Služba notranje revizije deluje v skladu s Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, Kodeksom načel notranjega revidiranja in Kodeksom poklicne etike notranjih revizorjev.

Najmanj enkrat letno služba notranje revizije izdela letni načrt dela službe notranje revizije, ki je zasnovan na oceni tveganj in obsega:

- področja poslovanja, na katerih bo služba notranje revizije opravila pregled poslovanja,
- opis vsebine načrtovanih pregledov poslovanja po posameznih področjih.

Za vsako polletje služba notranje revizije izdela poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega:

- opis vsebine opravljenih pregledov poslovanja,
- splošno oceno primernosti in učinkovitosti upravljanja tveganj,
- primernost in učinkovitost delovanja sistemov notranjih kontrol,
- kršitve in nepravilnosti, ki jih je služba notranje revizije ugotovila pri posameznem pregledu poslovanja, in predlog ukrepov za odpravo teh kršitev in nepravilnosti,
- ugotovitve v zvezi z odpravo kršitve in nepravilnosti, ki jih je ugotovila služba notranje revizije.

Na letnem nivoju služba notranje revizije izdela letno poročilo o notranjem revidiranju, ki ga prav tako kot polletnega predloži upravi banke in nadzornemu svetu.

Zelo pomembno je dobro sodelovanje pooblaščenca za preprečevanje pranja denarja in notranjega revizorja v banki. Banke se morajo sprotno prilagajati novim zahtevam, ki jih prinaša ZPPDFT-1. To predstavlja nenehno nadgrajevanje strategij, ciljev in internih postopkov s področja preprečevanja pranje denarja.

Podobno kot banke imajo tudi zavarovalnice v Zakonu o zavarovalništvu (ZZavar-1) določene naloge notranje revizije, načrt dela notranje revizije in poročila, ki jih notranja revizija predloži upravi in nadzornemu svetu.

6.2 Notranje kontrole in notranja revizija

Zavezanci, ki so srednje ali velike družbe, v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD-1), morajo vzpostaviti samostojno službo notranje revizije za preverjanje notranjih politik, kontrol in postopkov. Vsak zavezanec, ki ima več kot 4 zaposlene, mora imenovati pooblaščenca za izvajanje nalog odkrivanja in preprečevanja pranja denarja in enega ali več namestnikov ter zagotoviti redno notranjo kontrolo nad izpolnjevanjem teh nalog (ZPPDFT-1, 2016).

Da se doseže neodvisnost pri preverjanju skladnosti delovanja sistema odkrivanja in preprečevanja, zavezanec pooblasti službo notranje revizije ali drug pristojen organ za nadzor, ki nato zbere predloge za izboljšanje ukrepov in pripravi priporočila ter z njimi seznaní poslovodstvo zavezanca (Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2018).

Inštitut notranjih revizorjev (IIA, 2019) je objavil dokument o stališčih, kjer je zapisal, da je zagotovilo o notranjih kontrolah za prevare bistveno za uspeh. Poudarja tudi, da mora organizacija imeti močne notranje kontrolne postopke za zmanjšanje tveganja prevar, medtem ko je vloga notranje revizije ocenjevanje teh kontrol. Ravno zaradi slabo zasnovanih kontrol in šibkega upravljanja pogosto pride do prevar v organizacijah. Notranji revizor mora biti posebej pozoren na to, kje v organizaciji obstaja tveganje prevare in posebno pozornost nameniti revidiranju kontrol tega področja.

Notranje kontrole so torej del notranjega nadzora in so osrednja naloga notranjih revizorjev. Predvsem slab notranji nadzor in neustrezno notranje okolje v organizacijah povzročita, da goljufije ostanejo neopažene oziroma jih je težje zaznati. Zaradi velikih stroškov, ki jih povzroči vzpostavitev ustreznega notranjega nadzora, se podjetja temu pogosto izogibajo. Prevare pa ne pustijo le finančnih posledic, ampak povzročijo tudi izgubo ugleda in zaupanja delničarjev ter kupcev. Raziskave kažejo, da je kar tretjina podjetij utrpela med sto tisoč in milijon dolarji škode zaradi prevar. Izobraževanje zaposlenih in vzpostavitev kulture z ničelno toleranco do prevar v podjetjih je najučinkovitejši način za preprečevanje kriminala in gospodarskih prevar. V organizacijah s pomanjkljivim notranjim nadzorom se zaposlenim ponuja možnost za izvedbo prevare in zakritja zlorabe. V takšnih primerih se zaposleni pogosteje odločijo prevarati podjetje, saj zaznajo priložnost, da zloraba ne bo zaznana (Lenič & Prezelj, 2019).

Naj poudarimo, da je poslovodstvo tisto, ki je v prvi vrsti odgovorno, da v organizaciji oblikuje varovalni sistem, ki bo v podjetju lahko preprečeval in odkrival možne prevare. Notranjerevizijska dejavnost v organizaciji lahko predstavlja pomembno vlogo pri izgradnji in ohranjanju tega sistema. V okviru rednih in izrednih nalog hkrati tudi ocenjuje in preiskuje, ali so ukrepi poslovodnikov ustrezni za preprečevanje in odkrivanje prevar. Če pride do pomanjkljivosti v notranjih kontrolah, notranji revizor opravi

dodatna ocenjevanja in preizkuse; pri tem so mu lahko v pomoč pravni veščaki, policisti, varnostniki itn. (Koletnik, 2007, str. 272-273).

7 NALOGE REVIZIJSKE DRUŽBE ZA PREPREČEVANJE PRANJA DENARJA

Revizijske družbe in samostojni revizorji so po 4. členu ZPPDFT-1 zavezanci za izvajanje ukrepov za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma. Zavezani so k sporočanju sumljivih transakcij pranja denarja ali podatkov, povezanih z njimi. Urad lahko od njih zahteva podatke, informacije in dokumentacijo, ki je potrebna za odkrivanje pranja denarja. Sestaviti morajo tudi seznam indikatorjev za prepoznavanje sumljivih transakcij v pravnih osebah, kjer opravljajo revizijo. Od njih se zahteva tudi sprotno izobraževanje o preprečevanju in odkrivanju pranja denarja in hranjenju podatkov v povezavi z njimi (Šeme Hočevar, 2000, str. 127).

19. novembra 2016 je bil sprejeti novi Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma, ki je revizorjem prinesel številne nove naloge in obveznosti, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju. Poleg določb ZPPDFT-1 morajo revizijske družbe in samostojni revizorji upoštevati tudi Smernice za analizo tveganja vpletenosti stranke v pranje denarja in financiranje terorizma, ki jih izda Slovenski inštitut za revizijo (v nadaljevanju SIR). Omenjene smernice so bile nazadnje izdane in dopolnjene 13. novembra 2007; od takrat naprej SIR ni izdal novih, čeprav bi jih vsaj v roku enega leta od uveljavitve zakona moral.

Notranji revizor lahko notranjerevizijsko dejavnost opravlja tudi kot zunanji izvajalec. To pomeni, da v organizaciji ni zaposlen, ampak ga je poslovodstvo organizacije najelo za izvajanje notranjerevizijskih nalog. Ustanovi lahko revizijsko družbo ali pa samostojno opravlja storitve revidiranja. V tem primeru je tudi sam zavezan k izvajanju nalog za preprečevanje pranja denarja. Pripraviti mora interni akt, v katerem opredeli vsa pravila in postopke, ki jih določa ZPPDFT-1.

7.1 Izdelava ocene tveganja in obvladovanje tveganj pranja denarja

Analiza tveganja mora temeljiti na poznavanju stranke, s katero se vzpostavlja poslovno razmerje. Za pridobivanje informacij o stranki lahko notranji revizor prosto izbira vire, s katerimi bo prišel do teh podatkov, saj viri niso predpisani. Stranke, ki so pod budnim očesom javnosti in je njihovo poslovanje zelo pregledno, že takoj zbudajo več zaupanja kot druge. Velikokrat se poslovno razmerje sklene zaradi zakonskih obvez in ne zaradi svobodne izbire stranke. Verjetnost, da bo stranka zlorabila poslovno razmerje za pranje denarja, je v takšnih primerih manjša (SIR, 2007).

V skladu z 13. členom ZPPDFT-1 morajo zavezanci kot pomoč pri presojanju, ali bo stranka izrabila finančni sistem za pranje denarja oziroma da bo stranka poslovno razmerje, produkt, storitev, transakcijo ali distribucijsko pot ob upoštevanju dejavnika geografskega tveganja posredno ali neposredno uporabila za pranje denarja, izdelati oceno tveganja za pranje denarja (ZPPDFT-1, 2016).

Notranji revizor mora oceniti tveganost strank in transakcij, ki jih stranke opravljajo. To presoja glede na specifiko stranke (tveganost stranke), državo, iz katere prihaja stranka

(tveganost geografskega območja), in naravo storitev, ki jih zavezanec opravlja za stranko (tveganost storitve) (Müller, 2018).

TVEGANOST STRANKE

Tveganost stranke izhaja iz dejavnosti, ki jo opravlja stranka. Pri oceni tveganosti stranke mora biti notranji revizor posebej pozoren na fizične ali pravne osebe z velikim tveganjem. Stranke z velikim tveganjem so (Müller, 2018):

- stranke, ki pretežno poslujejo z gotovino (stavnice, prireditelji iger na srečo, menjalnice, igralnice ...),
- tuje dobrodelne in neprofitne organizacije (društva, ustanove, verske skupnosti, neprofitna združenja ...),
- stranke, ki so politično izpostavljene osebe in njihovi ožji družinski člani ter ožji sodelavci,
- stranke, ki za sklepanje poslovnih razmerij pooblastijo odvetnika, davčnega svetovalca, računovodjo ali drugo osebo,
- stranke, katerih sedež poslovanja je v davčni oazi,
- stranke, ki imajo v lasti ali kako drugače obvladujejo podjetje iz davčne oaze,
- stranke z zapleteno lastniško strukturo.

TVEGANOST GEOGRAFSKEGA OBMOČJA

Tveganost geografskega območja se nanaša na tveganje v povezavi z državo, iz katere prihaja stranka.

Države z majhnim (nizkim) tveganjem so:

- države EU,
- podpisnice sporazuma o ustanovitvi EGP (Norveška, Švica, Islandija in Liechtenstein),
- tretje države, ki jih navaja Pravilnik o določitvi seznama enakovrednih tretjih držav (Avstralija, Kanada, Švica, ZDA, Indija, Južnoafriška republika, Južna Koreja, Federativna republika Brazilija, Hongkong, posebno administrativno območje Ljudske republike Kitajske, Republika Singapur, Japonska, Združene države Mehike).

S strankami, ki prihajajo z zelo tveganega geografskega območja, zavezanec ne sme sklepati poslovnih razmerij.

Države z velikim tveganjem za pranje denarja so Afganistan, Bahami, Barbados, Bocvana, Kambodža, Gana, Demokratična ljudska republika Koreja, Irak, Iran, Jemen, Jamajka, Mavricij, Mongolija, Mjanmar, Nikaragva, Pakistan, Panama, Sirija, Trinidad in Tobago, Uganda, Vanuatu in Zimbabve (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2020).

TVEGANOST STORITVE

Tveganost storitve predstavlja tveganje, ki izhaja že iz narave poslov, ki jih za svoje stranke opravljajo notranji revizorji. Na primer pri obvezni notranji reviziji gre za manj

tvegano storitev, saj je to storitev, ki so jo stranke dolžne naročiti na podlagi zahtev zakonodaje (Müller, 2017).

Med bolj tvegane storitve revizijskih družb pa sodijo storitve, ki so bolj svetovalne narave in se ne opravljajo zaradi zahtev zakona. Primeri bolj tveganih storitev revizijske družbe so (SIR, 2007):

- davčno svetovanje,
- računovodsko svetovanje,
- pomoč ali dajanje nasvetov pri ustanavljanju podjetij,
- pravno svetovanje in
- posojanje naslovov tujim pravnim osebam.

7.2 Indikatorji prevar (ang. *red flags*) in indici

Indikator (kazalec) sumljive transakcije pranja denarja je opis primera neobičajnega dogodka ali slabe prakse ravnanja stranke, ki je v nasprotju s strankinim načinom poslovanja. Ti kazalci pomagajo notranjemu revizorju, da prepozna osebe in transakcije, pri katerih obstajajo razlogi za sum pranja denarja (SIR, 2002).

V skladu s 85. členom ZPPDFT-1 morajo zavezanci sestaviti seznam indikatorjev za prepoznavanje strank in transakcij, v zvezi s katerimi obstajajo razlogi za sum pranja denarja. Seznam indikatorjev lahko zavezanci prilagodijo svojemu načinu poslovanja (Agencija za trg vrednostnih papirjev, 2018).

Pravočasno identificiranje in ustrezno vrednotenje indikatorjev ter pravočasni odziv omogoči, da prevaro pravočasno onemogočimo ali vsaj zmanjšamo njene škodljive posledice. Ti indikatorji so lahko okoliščine, dogodki, znaki ali celota le-teh (Habjan, 2012, str. 203-227).

V **prilogi 1** prilagamo seznam indikatorjev za prepoznavanje sumljivih strank in transakcij, za katere obstaja možnost pojava nezakonitega dejanja pranja denarja.

Seznam indikatorjev temelji na dveh postavkah: poznati svoje stranke (poznati njihovo organizacijsko strukturo) in poznati njihovo poslovanje (poznati način njihovega poslovanja) (SIR, 2007).

Pomoč notranjim revizorjem pri predčasnem odkrivanju prevar so torej indikatorji, ki pa ne predstavljajo dokazov za prevare, vendar zgolj sum prevare. Sistem ključnih indikatorjev daje dodatne indice za sum prevare, saj opozarja na anomalije opazovanih objektov, ki so prisotne v podatkih (Skamlič, 2009).

Pojem indic pomeni sumljive okoliščine oziroma razloge za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da ga je storila določena oseba. Indicev je običajno veliko več kot posrednih dokazov in so le usmerjevalne narave za nadaljnje raziskovanje. Potrebno je zbrati še vse preostale dokaze, saj indici sami po sebi niso dovolj za sklepanje, da je bilo storjeno kaznivo dejanje. Notranji revizorji nimajo pooblastil in ustreznih znanj za zbiranje dokazov, temveč le potrdijo domnevo in jo podprejo z revizijskimi dokazi, ki dokazujejo, da obstaja možnost obstoja prevare. Njihovo delo pa predstavlja pomembno pomoč kriminalistom, ki dokaze uporabijo pri njihovih nadaljnjih raziskavah. Večina

indicev se pojavi po končanem dejanju prevare, lahko pa se pojavijo tudi pred in med izvedbo (Povh, 2009, str. 142-144).

Primeri splošnih indicev so (ibid., 142-143):

- razpolaganje z nerazločljivim premoženjem, sprememba življenjskega sloga,
- oseba je pod stresom, čeprav na delovnem mestu ni prišlo do sprememb, ki bi ga lahko povzročile,
- prekomerna uporaba alkohola ali uživanje drog,
- oseba v službo prihaja prva, odhaja zadnja in si nerada vzame dopust,
- skrivnostnost in redkobesednost,
- zavračanje kakršnekoli premestitve, tudi napredovanja (saj tam mogoče ne bo mogla izvesti posla),
- pripravljenost za kršenje pravil,
- honorarna zaposlitev,
- zagovarjanje določenih zamisli brez ustreznega pojasnila.

7.3 Postopki in potek pregleda stranke

Pregled stranke mora biti opravljen v naslednjih primerih (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021):

- pri sklepanju poslovnega razmerja s stranko,
- pri vsaki transakciji v vrednosti 15.000 evrov ali več ne glede na to, ali poteka posamično ali z več transakcijami, ki so med seboj očitno povezane,
- pri dvomu o verodostojnosti in ustreznosti predhodno pridobljenih podatkov o stranki ali dejanskem lastniku stranke,
- vedno, kadar v zvezi s transakcijo, stranko, sredstvi ali premoženjem obstajajo razlogi za sum pranja denarja ali financiranja terorizma ne glede na vrednost transakcije.

Notranji revizorji opravijo pregled stranke, da ugotovijo in preverijo (Müller, 2017):

- istovetnost stranke,
- kdo je dejanski lastnik stranke,
- informacije o dejavnosti stranke in o namenu sklenitve poslovnega razmerja,
- ter spremljajo aktivnosti stranke.

Poenostavljen pregled stranke se opravi za domače pravne in fizične osebe. Revizor mora biti pozoren na stranke, pri katerih na podlagi indikatorjev oceni, da obstaja sum za pranje denarja. Poenostavljen pregled revizijska družba ali revizor opravi, če s stranko sklene poslovno razmerje obveznega revidiranja zaradi zahtev zakona in v zvezi s stranko ali okoliščinami revidiranja ne obstaja sum pranja denarja (Müller, 2018).

Poenostavljen pregled se izvaja podobno kot običajni pregled stranke, le da pri poenostavljenem pregledu pridobimo manjši obseg podatkov.

S strankami z velikim tveganjem za pranje denarja zavezanec ne sklepa poslovnega razmerja. Prav tako ne sklepa poslovnega razmerja s strankami, pri katerih bi bilo na podlagi ocene tveganja potrebno opraviti poglobljen pregled.

7.4 Zagotovitev varstva in hrambe podatkov

Vse podatke, ki jih notranji revizor pridobi pri pregledu stranke, obravnava kot poslovno skrivnost. Dolžan pa jih je na poziv sodišča, urada, državnega organa, državnega tožilca ali drugega nosilca javnih pooblastil posredovati (Müller, 2017).

Notranji revizor mora podatke o pregledu stranke ali transakcije hraniti še vsaj deset let po prekinitvi poslovnega razmerja ali končani transakciji. Notranji revizor hrani evidenco podatkov o stranki in poslovnih razmerjih ter transakcijah, evidenco sporočenih podatkov uradu in zapisnik o opravljenem strokovnem usposabljanju (Müller, 2018).

7.5 Redno strokovno usposabljanje

Vsakoletno izobraževanje notranjega revizorja mora biti izvedeno najkasneje do meseca marca za tekoče leto. Na teh izobraževanjih notranji revizor dopolni in utrdi svoje znanje in osveži obveznosti, ki jih ima v zvezi z ZPPDFT-1. Notranji revizor v primeru kršenja zakona za to tudi kazensko odgovarja. Uprava revizijske družbe je odgovorna, da organizira program izobraževanja, zagotovi redno spremljanje novitet s področja pranja denarja, predstavi vsebino internega akta in opozori na naloge, ki so jih notranji revizorji dolžni izvajati na podlagi zakona (SIR, 2002).

7.6 Poročanje predpisanih podatkov uradu

Notranji revizor je dolžan poročati uradu o vsaki sumljivi stranki ali transakciji. Če je mogoče, notranji revizor pošlje podatke o sumljivi transakciji uradu, preden je le-ta opravljena. V sporočilu se navede tudi rok, kdaj naj bi bila transakcija izvedena. Sumljivo transakcijo prijavi ne glede na to, ali je bila pozneje izvedena ali ne (Müller, 2017).

Vse stranke, ki želijo od notranjega revizorja pridobiti nasvet za pranje denarja, mora notranji revizor nemudoma prijaviti uradu oziroma najpozneje v treh delovnih dneh od dneva, ko je stranka poizvedovala za nasvet. Podatke lahko notranji revizor sporoči uradu preko zaščitene elektronske povezave; pred tem je potrebna registracija pri uradu (ibid.).

Za revizijske družbe, samostojne revizorje ter pravne in fizične osebe, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja, obveznost sporočanja gotovinskih transakcij in transakcij v tvegane države ne velja (Urad RS za preprečevanje pranja denarja, 2021).

7.7 Sankcije v primeru kršitve zakonodaje

V skladu s 169. členom ZPPDFT-1 se posebne kršitve revizijske družbe, samostojnega revizorja ter pravne in fizične osebe, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja, kaznuje (ZPPDFT-1, 2016):

- z globo od 12.000 do 120.000 € za prekršek, če revizijska družba opravi poenostavljeni pregled stranke kljub temu, da v zvezi s stranko ali okoliščinami revidiranja obstajajo razlogi za sum pranja denarja,

- z globo od 4.000 do 40.000 € za prekršek, če samostojni revizor opravi poenostavljeni pregled stranke kljub temu, da v zvezi s stranko ali okoliščinami revidiranja obstajajo razlogi za sum pranja denarja,
- z globo od 12.000 do 120.000 € za prekršek, če revizijska družba oziroma pravna oseba, ki opravlja računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja, ni sporočila podatkov uradu v zakonsko določenem roku, da je stranka pri njej iskala nasvet za pranje denarja,
- z globo od 4.000 do 40.000 € za prekršek, če samostojni revizor oziroma posameznik, ki kot dejavnost samostojno opravlja računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja, uradu v zakonsko določenem roku ne sporoči podatkov, da je stranka pri njem iskala nasvet za pranje denarja,
- z globo od 400 do 2.000 € za prekršek, storjen iz prvega, drugega, tretjega ali četrtega odstavka tega člena, odgovorno osebo pravne osebe, odgovorno osebo samostojnega podjetnika posameznika in odgovorno osebo posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost.

Revizijska družba, ki ima več kot 4 zaposlene, mora poleg zgoraj predstavljenih nalog imenovati še pooblaščenca in po potrebi njegovega namestnika. Prav tako mora vzpostaviti notranje kontrole za zaznavanje in preprečevanje napak pri izvajanju zakona in izboljšanje notranjega sistema odkrivanja sumljivih transakcij.

Nadzor nad izvajanjem določb ZPPDFT-1 pri zavezancih iz 17. točke zakona (revizijskih družbah in samostojnih revizorjih) v skladu s pooblastili izvajata Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju AJNR) in SIR (ZPPDFT-1, 2016).

8 SKLEP

Boj proti pranju denarja je že nekaj časa pomembna naloga organov odkrivanja in pregona. Pranje denarja je problem svetovnih razsežnosti in v mnogih državah ogroža gospodarski in finančni sistem. Gre za skup zapletenih operacij, ki kriminalcem omogočajo, da nekaznovano uživajo premoženjsko korist, pridobljeno s kaznivim dejanjem. Vse se je začelo z ustvarjanjem ilegalnih dobičkov iz trgovin z mamili in se nato razširilo še na vse druge oblike kriminalnih dejavnosti. Težavo kriminalnim združbam predstavlja to, da je njihov dobiček »umazan«, zato so pripravljeni narediti vse, da bi prikriji pravi izvor nezakonito pridobljenega denarja in ga spremenili v zakonitega.

Temeljni akt, ki ureja področje odkrivanja in preprečevanja pranja denarja je Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. Zakon določa naloge, ki jih imajo zavezanci v zvezi s preprečevanjem pranja denarja. Zavezanci so vsi subjekti, pri katerih obstaja večja verjetnost pojava pranja denarja in so naštetih v 4. členu ZPPDFT-1. Predvsem so tukaj izpostavljene banke, saj se vsako leto največ denarja opere ravno v bančnem sektorju. Pomembno vlogo imajo tukaj tudi notranji revizorji oziroma služba notranje revizije, saj ZBan-2 določa tudi vzpostavitev službe notranje revizije v bankah. Prav tako morajo vzpostaviti službo notranje revizije zavezanci, ki so srednje ali velike družbe.

Notranji revizor mora v organizaciji oceniti tveganja za pojav prevar, kar pomeni, da ima aktivno vlogo pri preprečevanju in odkrivanju pranja denarja. Skozi opravljanje svojega dela mora biti vedno pozoren na tveganje za pojav pranja denarja. Zelo pomembno je, da je pri izvajanju notranjerevizijske dejavnosti nepristranski in neodvisen. Delovati mora v skladu s standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju.

Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma pa notranjim revizorjem kot fizičnim osebam ne nalaga dolžnosti izvajanja nalog za preprečevanje in odkrivanje pranje denarja, ampak le nadzor nad pravilnim izvajanjem teh ukrepov znotraj organizacij. Zato smo v 7. poglavju predstavili naloge na primeru revizijske družbe, ki opravlja storitve notranjega revidiranja. Ugotovili smo, da mora notranji revizor v tem primeru izdelati oceno tveganja, pripraviti mora seznam indikatorjev za prepoznavanje sumljivih strank in transakcij, opraviti pregled stranke, hraniti podatke, skrbeti za ustrezno vsakoletno izobraževanje ter poročati uradu. V primeru kršitve zakonodaje je lahko tudi kaznovan. Naloge so dolžni izpolnjevati tudi notranji revizorji, ki samostojno opravljajo storitve notranjega revidiranja.

Prva hipoteza, ki smo si jo zastavili, je bila: Število sumljivih transakcij, ki kažejo na pranje denarja, čedalje bolj narašča. Za dokazovanje te hipoteze smo izhajali iz zadnjega poročila o delu urada RS za preprečevanje pranja denarja. V letu 2019 je urad prejel 1.030 prijav sumljivih transakcij, ki so kazale na sum pranja denarja. Od tega je bilo kar 71,37 odstotkov prijav podanih s strani bank. Glede na leto 2018 se je število prijav povečalo za kar 35,8 odstotkov, v primerjavi s povprečjem 2015-2019 pa kar za 87,8 odstotkov. S tem smo potrdili prvo hipotezo.

Vsaka notranja revizija v Sloveniji ni uspešna; nekateri imajo dovolj znanj in so sposobni odkriti nepravilnosti; drugim primanjkuje znanja na področju preprečevanja pranja denarja in prevar nasploh. Moderna notranja revizija je revizija, ki temelji na ustvarjanju dodane vrednosti v organizaciji in ni le iskalec napak v računovodskem poročanju. Vedno bolj se razvija in prehaja iz tradicionalnih vlog v modernejšo in zahtevnejšo različico. Ob prebiranju različnih raziskav, virov in literature smo več kot očitno opazili, da je vloga notranje revizije širši družbi še nepoznana. Pripisuje se ji bistveno premalo pomembnosti in vrednosti, saj v podjetjih opravlja zelo pomembno funkcijo, ki bi se je morali zavedati vsi.

Čeprav glavna naloga notranjih revizorjev ni odkrivanje pranja denarja, so notranji revizorji zaradi narave dela močno izpostavljeni tveganjem v zvezi s pranjem denarja. Pogosto v podjetjih prevzamejo vlogo zaupnika, ki prejema razne namige, kar ga večkrat vodi do odkritja morebitnih prevar. Raziskave kažejo, da okoli 15 odstotkov vseh prevar, kar je več kot katerakoli funkcija v podjetju, odkrije prav notranja revizija pri svojem delu. S tem smo ovrgli drugo hipotezo, ki pravi, da notranji revizorji v Sloveniji nimajo dovolj znanja in izkušenj, da bi znali učinkovito odkrivati pranje denarja. Po drugi strani bi to hipotezo lahko tudi potrdili, saj se moramo zavedati, da nimajo vsi notranji revizorji enake ravni znanja in izkušenj. Naj ponovno poudarimo, da imajo notranji revizorji toliko znanja, kot se od njih na tem področju pričakuje in da njihova primarna naloga ni odkrivanje prevar v podjetjih, ampak mora podjetje za to najeti posebne strokovnjake, ki se bodo ukvarjali prav s področjem odkrivanja in preprečevanja prevar.

Notranji revizorji v podjetjih izvajajo notranji nadzor nad izvajanjem zakonsko določenih ukrepov podjetij za preprečevanje pranja denarja. Neustrezni notranji nadzor vsekakor veča tveganje za pranje denarja. Posameznik, ki opazi, da nadzor ni ustrezno vzpostavljen lahko izkoristi priložnost za izvedbo kaznivega dejanja. Notranji kontrolni sistem mora biti ustrezno vzpostavljen in pravilno izvajan. To odgovornost nosi poslovodstvo, razen v primerih, ko zaposli notranjo službo, ki ji preda to odgovornost, na primer notranjega revizorja. Notranja revizija je ena izmed oblik notranjega nadzora. Notranji revizor vzpostavi tak sistem, ki preventivno preprečuje namerne napake in prevare, ter kurativno pravočasno ukrepa in odkrije luknje v sistemu. Ustrezen notranji nadzor obvladuje tveganja pranja denarja z ustreznim sistemom notranjih kontrol. Z vsem navedenim smo potrdili še zadnjo, tretjo hipotezo, ki pravi, da neustrezni notranji nadzor pripomore k uspešnim prevaram, vključno s pranjem denarja.

Organizacije od notranjih revizorjev ne bi smele pričakovati, da bodo usposobljeni za preiskovanje prevar. Notranji revizorji pa naj z dajanjem potrebnih zagotovil o delovanju notranjih kontrol, namenjenim odkrivanju in preprečevanju prevar, podprejo prizadevanja organizacij za boj proti goljufijam.

Problem pri pisanju diplomskega projekta so predstavljali predvsem zastareli viri in nasploh premalo zapisanega o notranjih revizorjih in njihovem delovanju v smeri preprečevanja pranja denarja. V večini zakonov in predpisov so opredeljene le naloge zunanjega revizorja in notranjega sploh ne omenjajo. Notranjo revizijo in njene naloge neposredno navajajo le Zakon o bančništvu, Zakon o zavarovalništvu, Zakon o javnih financah, Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, Kodeks notranjerevizijskih načel in Kodeks poklicne etike notranjega revizorja.

Diplomski projekt bi lahko še dopolnili z različnimi primeri pranja denarja v Sloveniji in drugod, konkretnimi nalogami notranje revizijske službe znotraj določene organizacije (npr. banke, zavarovalnice ...) in tako, da bi sestavili različne vprašalnike, ki bi se navezovali na to temo.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija za trg vrednostnih papirjev. (2018). *Smernice za preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma*. Pridobljeno 18. marec 2021 iz Agencija za trg vrednostnih papirjev: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/UPPD/Dokumenti/Smernice/5b4e5612c2/Smernice_ATVP_-PPD_2018.pdf.
2. Drašček, M. (2021). Sem revizor, notranji revizor. *Svet kapitala*. Pridobljeno 23. april 2021 iz Delo d. o. o.: <https://svetkapitala.delo.si/mnenja/sem-revizor-notranji-revizor/>.
3. Drašček, M., & Finžgar, P. (2020). Z neposrednim dostopom notranje revizije do nadzornega sveta do boljšega poslovanja. *Finance*. Pridobljeno 18. marec 2021 iz <https://www.finance.si/8968576/Z-neposrednim-dostopom-notranje-revizije-do-nadzornega-sveta-do-boljsega-poslovanja>.
4. FATF. (2014). *Guidance on Transparency and Beneficial Ownership*. Pridobljeno 20. december 2020 iz The Financial Action Task Force: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf>.
5. Glojnarich, B. (2017). *Bistvene novosti novega Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma*. Pridobljeno 28. januar 2021 iz Banka Slovenije: <https://www.bsi.si/placila-in-infrastruktura/nacionalni-svet-za-placila/e-novice/e-novice-nacionalnega-sveta-za-placila-december-2016/bistvene-novosti-novega-zakona-o-preprecevanju-pranja-denarja-in-financiranja-terorizma>.
6. Habjan, T. (2012). Prevare in indikatorji prevar. V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 15. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 203-227). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
7. Hribar, V. (2002). Odkrivanje pranja denarja pri revidiranju. *Finance*. Pridobljeno 4. november 2020 iz Časnik finance: <https://www.finance.si/16747?cctest&>.
8. IFAC. (2009). *MSR 240 - Revizorjeve naloge, povezane z obravnavanjem prevar pri reviziji računovodskih izkazov*. Pridobljeno 22. november 2020 iz International Federation of Accountants: <https://si-revizija.si/datoteke/standardi/1496/msr-2009-240-popravki-2016.pdf>.
9. IIA. (2019). *Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju*. Pridobljeno 10. marec 2021 iz Inštitut notranjih revizorjev: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Slovenian.pdf>.
10. IIA. (2019). *Prevare in notranja revizija*. Pridobljeno 23. april 2021 iz Inštitut notranjih revizorjev: <https://global.theiia.org/translations/PublicDocuments/Fraud-and-Internal-Audit-Slovenian.pdf>.

11. IIA. (2021). *Več o notranji reviziji*. Pridobljeno 30. marec 2021 iz The Institute of Internal Auditors: <https://www.iaa.si/vec-o-notranji-reviziji/#toggle-id-2>.
12. Koletnik, F. (2005). *Revidiranje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
13. Koletnik, F. (2007). *Notranje revidiranje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
14. KZ-1. (2008). Kazenski zakonik. *Uradni list RS*, 50/12, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20.
15. Lamberger, I. (2009). *Gospodarski kriminal*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
16. Lenič, J., & Prezelj, P. (2019). *Nove tehnologije za spopad s poslovnimi prevarami*. Pridobljeno 23. april 2021 iz Finance: <https://pro.finance.si/P2030/8942647/Nove-tehnologije-za-spopad-s-poslovnimi-prevarami>.
17. Lilley, P. (2006). *Dirty dealing: the untold truth about global money laundering, international crime and terrorism*. London: Kogan Page Limited.
18. Müller, M. (2017). Kaj prinaša novi Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. *IKS / Digitalna revija za računovodstvo, davščine in finance*, 2017(12). Pridobljeno 4. november 2020 iz Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije: <https://www.revijaiks.si/2017/12/Davscine/clanek/4186421/kaj-prinasa-novi-zakon-o-preprecevanju-pranja-denarja-in-financiranja-terorizma-?h=notranji%20revizor&rnd=0.5076274421514608>.
19. Müller, M. (2018). Primer internega akta v skladu z Zakonom o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. *IKS / Digitalna revija za računovodstvo, davščine in finance*, 2018(06). Pridobljeno 22. november 2020 iz Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije: <https://www.revijaiks.si/2018/06/Racunovodstvo/clanek/5031192/primer-internega-akta-v-skladu-z-zakonom-o-preprecevanju-pranja-denarja-in-financiranja-terorizma-?h=pranje%20denarja>.
20. Pergar Guzaj, P. (2015). Razlike med notranjo in zunanjo revizijo. *Finance*. Pridobljeno 22. november 2020 iz <https://www.finance.si/8838904/Razlike-med-notranjo-in-zunanjo-revizijo>.
21. Peterka, S. (2016). *Nevidni lastniki: transparentnost dejanskega lastništva*. Ljubljana: Transparency International Slovenia.
22. Povh, D. (2009). Vloga notranjega revizorja pri odkrivanju prevar in korupcije (Kako mora ravnati?). V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 12. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 133-150). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
23. Režek, D. (2002). Preprečevanje in odkrivanje pranja denarja. V *Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS.

24. Rider, B., & Ashe, M. (1997). *International Tracing of Assets*. Harlow Essex: FT Law and Tax.
25. Sidorovich, Y., & Kadunc, K. (2011). Vloga notranjega revidiranja pri preprečevanju in odkrivanju gospodarskega kriminala. V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 14. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 63-81). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
26. SIR. (2002). *Navodilo 1: Revizorjevi postopki pri preprečevanju pranja denarja*. Pridobljeno 22. november 2020 iz Slovenski inštitut za revizijo: https://si-revizija.si/datoteke/splosno/584/rev-smernica_za_pranje_denarja.pdf.
27. SIR. (2007). *Smernice za analizo tveganja vpletenosti stranke v pranje denarja in financiranje terorizma ter smernice za identifikacijo politično izpostavljenih oseb*. Pridobljeno 20. april 2021 iz Slovenski inštitut za revizijo: <https://si-revizija.si/datoteke/splosno/608/rev-smernice-analiza-ident.pdf>.
28. SIR. (2020). *Notranji revizorji*. Pridobljeno 20. december 2020 iz Slovenski inštitut za revizijo: <https://si-revizija.si/notranji-revizorji/notranji-revizorji#t142>.
29. Skamlič, J. (2009). Vloga notranjega revizorja pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju prevar. V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 12. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 183-198). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
30. Šeme Hočevar, V. (2000). Pranje denarja in revizorjevi postopki v tej zvezi v luči osnutka novega zakona o preprečevanju pranja denarja. V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 6. letna konferenca revizorjev* (str. 127-146). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
31. Šeme Hočevar, V. (2007). *Pranje denarja: Učinkovito odkrivanje in preprečevanje*. Ljubljana: GV Založba.
32. Toman Pfajfar, T. (2009). Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju ter svetovalni napotki. V I. Turk (Ured.), *Zbornik referatov: 12. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 17-33). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
33. Trtnik, A. (2021). *Spremeniti je potrebno razmišljanja, da je tako ali tako vse brez pomena*. Pridobljeno 23. april 2021 iz Akademija Finance: <https://akademija-finance.si/intervju-odkrivanje-pranja-denarja-ni-le-naloga-bancnega-sektorja/>.
34. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2016). *Bistvene novosti novega Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma*. Pridobljeno 28. januar 2021 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja: https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/uploaded/legacy-files/NSP_2016_013.pdf.
35. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2020). *O uradu za preprečevanje pranja denarja*. Pridobljeno 5. februar 2021 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/urad-za-preprecevanje-pranja-denarja/o-uradu-za-preprecevanje-pranja-denarja/>.

36. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2020). *Poročilo o delu Urada Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja za leto 2019*. Pridobljeno 19. december 2020 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja: <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/UPPD/Dokumenti/Letna-porocila/Porocilo-o-delu-UPPD-za-leto-2019.pdf>.
37. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2020). *Seznam tveganih držav s pojasnili - november 2020*. Pridobljeno 29. november 2020 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja.
38. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2020). *Storitve Urada za preprečevanje pranja denarja*. Pridobljeno 5. februar 2021 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/urad-za-preprecevanje-pranja-denarja/storitve-urada-za-preprecevanje-pranja-denarja/>.
39. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. (2021). *Preprečevanje pranja denarja*. Pridobljeno 25. november 2020 iz Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja: <https://www.gov.si teme/preprecevanje-pranja-denarja/>.
40. Van der Does De Willeboies, E., Halter, E. M., Harrison, R. A., Won Park, J., & Sharman, J. (2011). *The Puppet Masters: How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About it*. Washington: The World Bank. Pridobljeno iz The World Bank: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2363/9780821388945.pdf?sequence=6&isAllowed=y>.
41. ZBan-2. (2015). Zakon o bančništvu. *Uradni list RS, 25/15, 44/16, 77/16, 41/17, 77/18, 22/19 in 44/19*.
42. ZPPDFT-1. (2016). Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma. *Uradni list RS, 68/16, 81/19, 91/20 in 2/21*.

Priloga 1: Seznam indikatorjev za prepoznavanje sumljivih strank in transakcij, ki je revizorju v pomoč pri revidiranju

SPLOŠNI KAZALNIKI

- Stranka govori ali celo prizna, da je vpletena v kazniva dejanja.
- Stranka noče, da se ji posreduje pošta na domači naslov.
- Stranka ima račune pri različnih finančnih inštitucijah na istem področju brez pravega razloga.
- Stranka je spremljana ali nadzorovana.
- Stranka kaže nenavadno veliko zanimanje za sistem organiziranosti ter za kontrole in politike njihovega izvajanja.
- Stranka je skrivnostna in nasprotuje osebnemu srečanju.
- Strankina domača ali službena telefonska številka je izklopljena ali neobstoječa.
- Stranka je vključena v posle, ki niso značilni za njeno poslovanje.
- Stranka brez posebnega razloga vztraja pri hitri izvedbi posla ali transakcije.
- Stranka je nedavno sklenila več razmerij z različnimi finančnimi inštitucijami.
- Stranka skuša vzpostaviti dobre in tesne odnose z osebjem.
- Stranka uporablja različna imena ali vzdevke in vrsto podobnih, a različnih naslovov.
- Stranka uporablja naslove poštnih predalov ali druge vrste poštnih naslovov namesto naslova ulice, kar ni običajno za obravnavani kraj ali področje.
- Stranka ponuja denar, darila ali druge nenavadne ugodnosti kot protiuslugo za izvedbo na videz nenavadne ali sumljive storitve.
- Stranka je predmet preiskave zoper kaznivo dejanje pranja denarja ali financiranja terorizma.

POZNAVANJE POROČANJA ALI ZAHTEV VODENJA EVIDENC

- Stranka želi prepričati zaposlenega, naj ne izpolni kakšnega dokumenta, ki je potreben za izvedbo posla ali transakcije.
- Strankino poizvedovanje o zahtevah poročanja nakazuje na njeno željo po izognitvi tej obveznosti.
- Stranka zelo dobro pozna pravila o poročanju o sumljivih transakcijah.
- Stranka deluje, kot da je zelo poučena o zadevah, ki se nanašajo na pranje denarja in financiranje terorizma.
- Stranka začne sama od sebe hitro zagotavljati, da so sredstva »čista« in niso »oprana«.

IDENTIFIKACIJSKI DOKUMENTI

- Stranka daje dvomljive ali nejasne informacije.
- Stranka predloži navidezno neustrezne dokumente oziroma dokumente, ki dajejo videz, da so ponarejeni, prikrojeni ali nepravilni.
- Stranka se upira predložitvi osebnih dokumentov.
- Stranka predloži samo kopije osebnih dokumentov.

- Stranka poizkuša opraviti identifikacijo z drugimi dokumenti, ki niso osebni dokumenti.
- Stranka pretirano zamuja s predložitvijo dokumentov podjetja.
- Vsi identifikacijski dokumenti so izdani v tujini oziroma je njihovo verodostojnost težko preveriti.
- Vsi predloženi identifikacijski dokumenti dajejo videz, da so novi oziroma so bili pred kratkim izdani.

GOTOVINSKE TRANSAKCIJE

- Stranka želi poslovati v gotovini, čeprav to ni običajno za njeno dejavnost.
- Stranka pri gotovinskih transakcijah prinaša večje vsote nepreštetega denarja.
- Stranka želi od revizijske družbe, da ji hrani ali v njenem imenu nakaže večje vsote denarja.

EKONOMSKI RAZLOGI

- Posel ni skladen s strankinim finančnim stanjem oziroma njenim običajnim poslovanjem.
- Posel ali transakcija ni skladen (skladna) z običajnim načinom izvajanja dejavnosti oziroma nima(ta) ekonomske vrednosti za stranko.
- Posel ali transakcija se po nepotrebnem zapleta.
- Aktivnosti stranke so neskladne s pričakovanji glede opravljanja dejavnosti.
- Posel ali transakcija vključuje (kot vmesne člene) tudi neprofitne ali dobrodelne organizacije, za kar ni pravega ekonomskega razloga.

POSEL ALI TRANSAKCIJA, KI VKLJUČUJE DRUGE DRŽAVE

- Stranke in druge v posel vključene stranke nimajo vidnih ali smiselnih poslovnih ali drugih povezav s Slovenijo.
- Stranka uporablja plačilna sredstva, ki so izdana v drugi državi, čeprav v tej državi ne opravlja dejavnosti oziroma ne prebiva v njej ne stalno ne začasno.
- Posel ali transakcija vključuje države, ki so znane po bančnem oziroma gospodarskem sistemu, ki posameznikom ali podjetjem omogoča visoko stopnjo tajnosti ali prikritega delovanja.

POSEL ALI TRANSAKCIJA, VEZAN(A) NA DAVČNE OAZE (OFFSHORING)

Vsaka fizična ali pravna oseba, ki opravlja posle ali transakcije tudi zunaj meja, mora upoštevati predvsem naslednje kazalnike:

- akumuliranje večjih zneskov, neskladnih z obsegom strankine poslovne aktivnosti, ki so preneseni v davčne oaze,
- posojila z jamstvom bank v davčnih oazah,
- dana ali prejeta posojila od podjetij v davčnih oazah in
- uporaba plačilnih sredstev, ki so jih izdale banke v davčnih oazah.

KAZALNIKI, ZNAČILNI ZA DEJAVNOST REVIDIRANJA IN RAČUNOVODENJA

- Poslovanje stranke se močno razlikuje od povprečnega poslovanja v panogi.
- Stranka živi prek svojih realnih zmožnosti.
- Stranka prejema plačila iz neobičajnih virov.
- Stranka pogosto menja svoje knjigovodje oziroma računovodje.
- Stranka ni gotova glede kraja hranjenja poslovnih knjig družbe.
- Stranka v računovodskih izkazih evidentira neobstoječ ali že poravnani dolg.
- Stranka nima zaposlenih, kar ni običajno za vrsto njenega poslovanja.
- Stranka plačuje neobičajne honorarje za svetovanje v družbe s sedežem v davčnih oazah.
- Stranka neprestano posluje z izgubo, vendar njen obstoj ni ogrožen, za kar ni razumljivih razlogov.
- Posojila lastnikov stranki niso skladna z naravo poslovanja stranke.
- Pregledovanje izvirnih dokumentov kaže na napake v poslovanju stranke, ki pa jih ni mogoče razbrati iz poslovnih knjig.
- Stranka plačuje (nakazuje) velike vsote denarja podrejenim ali drugače nadziranim družbam, katerih poslovanje se razlikuje od običajnega poslovanja.
- Stranka razpolaga z obsežnim osebnim in potrošniškim premoženjem (plovili, luksuznimi avtomobili, stanovanjskimi enotami in rezidencami), ki ne sodijo v običajne okvire poslovanja družbe oziroma panoge.
- Stranki zaračunavajo svoje storitve družbe ali organizacije, ki imajo sedež v državah, v katerih ni ustrezne zakonodaje za preprečevanje pranja denarja in ki so znane kot davčne oaze oziroma imajo bančni sistem, ki dovoljuje veliko tajnost strank.

Vir: (SIR, 2007)